Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 25 АПРЕЛЬ, 1985 ШУ. ◆ № 4? (708?). ◆ Мах 3 кеп.

Даькъала хийла Советски Союза халкъий вIашагIъяргйоаца интернациональни цхьоагIои вежарашха дола доттагIали—вай общества низ духбувла дийна хьаст!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти!

Халкъацарча цхьоагIонах латт парте низ! Партецарча цхьоагIонах, цо кулгалдеш хиларах латт халкъа низ!

(КПСС ЦК ТIахьехамашкара).

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1985 шера 23 апреле хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленум. «КПСС аргIанара XXVII-гIа съезд гулъярах а из кийчъярцеи чакхъяккхарцеи дувзаденнача декхарех а» яха доклад йир Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Цу дешах лаьца пренешка къамаьлаш дир нн. В. В. Щербицке — Украина Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. В. Гришина — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, Д. А. Кунаева — Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И. Воротникова — РСФСР Министрий Совета председатела, Э. А. Шеварднадзе — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, Л. Н. Зайкова — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, Е. И. Климченкос — «Минский тракторный завод» яхача В. И. Ленина цIерагIча производственни объединене слесара-инструментальщика, К. Г. Вайнос — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. П. Филатова — КПСС Новосибирски обкома хьалхарча секретара, В. К. Месяца — СССР юрта боахама министра, А. В. Власова — КПСС Ростовски обкома хьалхарча секретара, П. Н. Федосеева — СССР Iилмай Академе вице-президента, Б. В. Бальмонта — станокаш ечеи инструментальнии промышленноста министра.

М. С. Горбачева докладах бола соцам тIа ийцар Пленумо, из кепайоазон тIа арабоал.

КПСС ЦК Пленум хьежар организационни дешашка.

ЦК Политбюро кандидат вола В. М. Чебриков членалла ваьккхар ЦК Пленумо, КПСС ЦК секретараш Е. К. Лигачеви Н. И. Рыжкови ЦК Политбюро членалла хержар.

КПСС ЦК член, СССР оборона министр С. Л. Соколов ЦК Политбюро членалла кандидат хержар ЦК Пленумо, КПСС ЦК член В. П. Никонов — КПСС ЦК секретаралла.

Цу тIехьа КПСС ЦК Пленумо ший болх чакхбаьккхар.

КПСС АРГIАНАРА XXVII СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ А ИЗ КИЙЧЪЯРЦЕИ ЧАКХЪЯККХАРЦЕИ ДУВЗАДЕННАЧА ДЕКХАРЕХ А

КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. ГОРБАЧЕВА доклад

Новкъостий! Вай парте, советски халкъон социалистически мехкий халкъашеи, ерригача прогрессивни адамлено селхан чIоаггIа деадеш белгалдаьккхар Владимир Ильич Ленин ваь 115 шу дизар.

Дерригача вахаро, исторе беррригача леламо дог тешадеш чIоагIду ленински хьехама сийлахь-доккха бакъдар. Из вайна хила а хиннаб, хург а ба де дезараш хьалхадоаха хьехам, хьинар духдувла хьаст, дIахьалхашкахьа хьоча наькъа стратегии тактикеи белгалъеча хана тешаме къулба.

Коммунисташта Ленина хьийхад массадолча хIаманна къахьегамхой хьашташка хьежже хила, вахар кIоаргга довза, общественни гIулакхий реалистически классови позицешкара мах бе, коммунизма идеалаш чакхъяхара дикагIдола наькъаш даим творчески лохаш хила яхаш.

Ленинца, цун сийлахьйоккхийча идеяшца дуст вай тахан воай гIулакхаши планаши, ленински васкеташка хьежжа да вай дахаш болх беш.

Вай Пленумо дувца дезараш боккха политически лоархIам бола дешаш да — парте аргIанара XXVII съезд гулъярах а из кийчъярцеи чакхъяккхарцеи дувзаденнача декхарех а.

Политбюрос КПСС Уставага хьежжа предложени лу парте аргIанара XXVII съезд 1986 шера 25 феврале гулъе. Съезда ден повесткана юкъе дахийта могаду е дешаш:

1. КПСС Центральни Комитета отчети парте денхараши.
2. КПСС Центральни ревизионни комиссе отчет.
3. КПСС Программа кердача редакцех.
4. КПСС Уставе хувцамаш дарах.
5. 1986 — 1990 шерашкеи 2000-ча шерага кхаччалца йолча ханеи СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Керттерча лостамех.
6. Парте центральни органаш харжар.

КПСС ЦК-ан КПСС Центральни ревизионни комиссеи отчетех а хIаьта ишта экономически социальнии дегIаахара Керттерча лостамий хьакъехьарча дешах а лаьца ладувгIеи ювцен лерхI йоагI-йоагIача докладашка. ХIаьта КПСС Программа кердача редакцехи Уставе деча хувцамехи лаьца аьлча, цар маIан ЦК Отчете хьаделла а къаьстта докладаш ца йича а мегаргда.

Съезде вайташ харжа могаву 3670 коммунистагара цхьа делегат, вешта аьлча, верригаш а 5 эзар саг. Цо йиш хулийтаргья вай парте ерригача организацешка дика дакъа лаццийта, цун социальнии къамани состав хьаоттае.

XXVI съезд хинначул тIехьагIа даьчун массе оагIорахьара анализ е а реалистически мах бе а, дIахо дегIаахара перспективаш, чурчеи арахьарчеи политика декхараш белгалде а деза съезд хила бисача укх итт бетта. ЛоархIамегIара документаш, эггара хьалха, КПСС Программа керда редакци, укх гарггагIарча пхе шераи кхарара бIаьшере чакхъяллалпеи дегIаахара Керттера лостамаш санна дараш, кийчде. КПСС ЦК Пленуме уж дувца а цул тIехьагIа партеи мехкеи шерра дувца а деза. ЧIоагIа уйла тIаяхийта езаргья партийни организацешкара отчеташи хоржамаши лаккхача боараме чакхдахара, цхьайтталагIа пятилетка яккха ма йоаггIара чакхъяккхара.

Лоацца аьлча, из хургья тIатеIIан массе оагIорахьарен политически, экономически, организаторски, идейно-теоретически болх бу ха.

Тахан цIаьхка а бакъду вай парте XXVI съездои цул тIехьагIа хиннача ЦК Пленумашеи кийчбаьча стратегически наькъа преемственность хилар. Ленински хьисапе ихетаеш хилча преемственноста маIан да тешшаме дIахьалхашкахьа ахар, керда проблемаш хьалехари къестаяри, дегIаахара новкъарле еш мел дола хIама дIадаккхар. ЛоарзагIа ца доалаш цу ленински традице наькъагIа даха деза вай, воай партийни политика, дегIаена социализм эргаяьккха тоаяра тIаберзабаь воай генеральни никъ бIаьхий беши дегIахувлаши.

Хургйола КПСС XXVII съезд, шеко йоацаш, мохк дегIабоалабеча этапни веха а хинна дIаоттаргья. Цун лоархIам белгалбоал дувца оттадаь дешаш эггара кертердараш хиларца, йоаккхаш йолча хана хьисапаца, обществана хьалхашка этта декхараш кердеи доккхийи хиларца. Цо къаьстта лоархIаме хулийт парте съездал хьалхагIа беш бола берригга болх, дIадех нийсденна хьал кIоаргга кхетаделга, майрра решенеш тIаийелгеи хьинаре гIулакхаш чакхдоахилгеи.

Доккхий толамаш даьхад мехко общественни вахара дерригача доакъошка. Кердача строя совленех когIортолга а еш, лоацщача исторически хана чухьа экономически социальнии прогресса лакхаленашка баьннаб из. ХIанз низ бола, массе оагIорахьара дегIаена экономика, болхлой, специалистий, Iилманхой квалифицированни кадраш йолаш я Советски Союз. Производство, Iилма, техника дегIаяра дукхача лостамашта дунен тIа керттера позицеш чIоаггIа лаьцай вай.

КIоарга хувцамаш хиннад социальни вахаре. Къахьегама саг исторе чухьа духхьашха мехка да, ший кхел кхоллар а хинна дIаэттав. Къахьегама йола гарантированни бокъон цунах вознаграждени яри, Iовича денз кIоаргача къоаналга кхаччалца обществе сага йоакхо яр, духовни культурана тIабоданикъ шерра хьабеллар, сага сий дари цун бокъонаш лархIари, доал деча метте къахьегамхоша лоаца дакъа тIехь-тIехьа шердар — уж дерригаш а массазара доккхий хIамаш да, социалистически вахара хьисапах дIахададргйоаца оагIош я. Царех латт хувцалургйоаца политика, социальни оптимизм, кхоанарча денах бола тешам духбувла хьаст.

Цу дерригача хIамаех советски наха де а доагIаш доккхал ду. Цхьабакъда, вахаро, цун динамизмо хьалхадоах дIахо хувцамаш эргалонаши янза, общества хьал керда, дикагIа вIаштIехьдакхханза дардгоацилга, цу тIа а деша ше ма дарра долча шерача маIанагIа. Эггара хьалха из да производство Iилма-технически кердаяккхари къахьегама овсарле дунен тIа эггара лакхагIча боарамга кхоачаяри. Из да общественни отношенеш, эггара хьалхарча аргIанна экономически яраш, эргаяьха тоаяр. Из — наьха къахьегама, вахара материальнии духовнии хьалий сфере социальни хувцамаш дар. Из — политически общественнии институтий ерига система айяр, социалистически демократи, халкъа самоуправлени кIоаргъяр.

Советски обществе дегIаяр хоадамболлаш долча даькъе белгалдаргда экономикерча дикача толамашца, из интенсивно тоалургйолча наькъа тIа яккхарца, эффективность ма могга лакхъярца. Духхьал цу позицешкара халкъа боахамерча хьала мах бе а дIахора декхараш белгалде а деза.

Ховш да, мохк экономически дегIабоалабеча даьхача толамашца цхьана укх тIеххьарча шерашка аьттув боаца тенденцеш чIоагIъеннилга, халонаш кIезига тIа ца эттаалга. Парте хьинаре болх бар бахьан долаш 1983 шера денз вIаштIехьдаьннад халкъа боахама дуккхача звеньяй болх тоъал тоабе а хьал кIезиг-дукха тоаде а. Цхьабакъда, дIа ца йоахаш дукха йисай халонаш, цудухьа кIезига къахьега дезаргдац вай сихагIа дIахьалхашкахьа ахара тешшаме лард йоллар дукха.

Халоний бахьан сенах латт? Цу хаттара дола жоп, оаш кхетадеш ма дарра, партена принципиальни лоархIам болаш да.

Бакъдар аьлча, Iаламеи дуккха арахьареи факторащ Iаьткъай. ХIаьта а, керттердар сенах латт аьлча, сона хетачох, из латт, производство дегIаяра объективни хьалашка хиннача хувцамий, цун интенсификаци сихъянза ярг ца хилара, боахам лелабеча методашка хиннача хувцамий ший ханнахьа бе боаггIача тайпара мах баь ца хиларах, хIаьта къаьстта лоархIаме дар — экономически сфере доккхий гIулакхаш кийчдечеи чакхдоахачеи тIагIортащ ца хинна хилар.

Этта хьал кIоарггеи ма дарреи кхетаде а эггара цIенхаштагIча тайпара выводаш е а еза вай, новкъостий. Мехка исторически кхелаш, хIанзарча дунен тIа социализма позицеш дуккхача даькъе гIулакх вай дIахо дахьарах тийша я. Iилма-технически революцеи карагIдаьннарех шерра пайда а эцаш, социалистически боахам лелабара формаш хIанзарча хьалашцеи эшарашцеи нийсе а еш, социально-экономически прогресс дикка сихъергйола гIулакх вIаштIехьдаккха деза вай. Кхы тайпа никъ вIалла ба а бац.

Цунца белгалбоалаш ба тахан социализмаи коммунизмаи гIулакха толам, исторе хIанзарча, Iалаьмате лоархIамеча даькъе партена цун Центральни Комитета, ерригача партийни организацешта тIабожабеш бола бехктокхам. Цудухьа вай, коммунисташ, декхарийла да цу бехктокхама ланкхала, хано хьалхадоахача доккхийча декхарий боараме хила.

ХIанз керттера дош сенах латт аьлча, из латт: мишта а сен чотагIа а вIаштIехьдаргда мохк экономически дегIабоагIилга сихде. Из дош Политбюро дувцаш, массава цхьатарра раьза а волаш вывод яьй оаха — цу гIулакха реальни тароншаш йолаш хиларах. ДегIаахара темпаш сихъяра, цу тIа а цIаьха санна сихъяра, декхар геттара дика кхоачашдулургдолаш да, нагахьа санна вай берригача балха юкъметте экономика интенсификацин Iилма-технически прогресс сихъяри оттадой, управлении планировании, структурнии инвестиционнии политика эргайоаккхе, массе метте организованности дисциплинеи лакхйой, гIулакхаш леладара стиль овлангара денз тоайой.

Цу тайпара вывод Пленуме дакъа лоацараша хьалдоацаргья аьнна хет сона.

Тоъал сиха беркат юха хьанхоачаргда, нагахьа санна организационно-экономическии социальнии кхоачамаш оарцагIдоахе, хIаьта, эггара хьалхарча аргIанна сага фактора хьинар айдой, хIаране шии моттиге цIенача уйланцеи шийна дулур деши болх бергбола гIулакх вIаштIехьдоаккхе.

Укхазара тароншаш мел йоккхий я — дийцар дукха хьа йоацаш болхлоцща, боахама кулгалхоцща, специалистацща, Iилманхоцща КПСС ЦК хиннача совещанес. Данза даргдоацаш моттиг нийсъелча, белгалдоахар цу совещане дакъа лоацараша, алхха коллективаши цар кулгалхойи тIехьакхе гIерташ хилара, дикагIа болх бе болабалара чотагIа лоацщача хана вIаштIехьдоал къахьегама овсарле, цкъаза, бIарчача пятилетка плановни задашеща а нийсбе мегаргболча боараме лакхъе.

ХIаьта цу тайпара кхоачамаш долаш да хIара предприятеи гIишлонеи, хIара колхозе а совхозе а. Царех дар къахьегама коллективашта шоаштачул, цар партийни организацешцеи боахама кулгалхоштеичул дикагIа цхьаннена а хац. Долче, дукха хIама да гIулакхацарча цар отношенех, хьинарах, производство дегIайоалаяра, цун эффективность лакхъяра ерригача таронех ма могга дукхагIа пайда эцарца бола наьха безам совбаккха харах тийша.

Бехктокхамахи дисциплинахи долча деша лоархIаме сагIув—из да бийдал, йоаго хIама, комплектующи хIамаш шоай ханнахьеи дикеи лоаттаяр, вагонаш телар, и. кх. дI. Укхаза а да цхьабараша жоп дала а цхьабарашкара хьадеха а дезаш долча хIамаш. Белгалара толам баьннаб халкъа боахамера договорни дисциплина чIоагIъяра даькъе. Из дIачIоагIбе беза договорни декхараш, объективни хьалашта цхьаккха тайпа гешт а ца деш, кхоачашдара хьалхара доагIар тIехь-тIехьа дукхагIа хьа а дехаш.

Хоадамболлаш лаца боагIаш бола вож кхоачам — хIаман хьурмат ца дарцеи зехьа йоаярцеи лоаттабу къовсам. Дуккхача министерствайи предприятейи кулгалхой дукхагIа «дIаяха» гIерт пачахьалкхенгара капиталовложенеш, станокаши машинаши, бийдал а йоаго хIама а. Цу цхьан ханна дуккхазза а бехктокхам ца хеташ леладу царех рационально пайда эцара гIулакх. Йолаш йола оборудовани цкъаза болх ца беш е ший беррригача низах пайда ца эцаш латташ хул.

ХIаьта капитальни гIирсаш хьалдеча доаллар фуд? Боарам боацаш дукха гоаю хьалъеш йола дуккха объекташ. Из бахьан долаш дIадаьца лоаттаду дуккха материальни рузкъа. Мошностий низ онда ца боаккхаш говбу, мехкага ший ханнахьа дIакхачац эшаш йола продукци.

МегаргIолаш кхоачашъяц керттера производственни фондаш хьалъяра планаш. Предприятейи керда хьалдеча гIирсийи складашка кIезига Iаьнац дIаоттаянза йола рузкъа дукха дов цемент, оборудовани. Материальни кIор, минеральни удобренеш хьуи, юртбоахама продукци а кхачаи товараш а дIа-хьа кхухьача, дIаоттадаь лоаттадеча, дIахецача хана терко йоацаш хилар бахьан долаш.

Кхы хьем боацаш соцаде деза хIаман хьурмат ца деш дола цу тайпара гIулакхаш. Алхха тIахьехамаш дарах даргдолаш дац, гучох, гIулакх — уж хьашт мел да хиннад. Хьадача нахагара дукхагIа, цу даькъе законага гIолла а, жоп деханза даргдац дерига материальни рузкъа ший метта лоаттадараи цунах пайда нийса эцараи хьалхара. ЙоагIаш йола порядок оттае еза хIара предприятеи гIишлонеи, хIара колхозе а совхозе а, хIара организаце. Из ца дой боахам рационально лелабелгах, экономика эффективность лакхлулгах хIама хургдац.

Халкъа боахама интенсификаци яра, Iоаьча потенциалах пайда дикагIа эцара керттера стратегически рычаг а лаьрхIа хьалхарча плане, оттаду парте Iилма-технически прогресс кардинально сихъяра декхар. Из дош дувцаргдолаш июне КПСС ЦК лаьрхIа совещани е лаьрхIад. Тахан дувца безам бар са цхьадола принципиальни хетараш.

ДукхагIдолча доакъошка мела, ма дарра аьлча, эволюционно—дукхагIча даькъе, йолаш йола технологеш эргайоахаш тоаяра, машинаштеи оборудованенеи юкъ-юкъе модернизаци яра наькъагIа лел Iилма-технически прогресс. Бакъдар аьлча, цу гIулакхаша а белггалара пайда лу, хIаьта а сов кIезига ба из. Революционни гIулакхаш чакхдаха — эггара лакхагIа эффективность луш йолча технологически системашка, тIеххьарча ноахалех йолча техникага довла деза. Деш дола къамаьл, ма дарра аьлча, Iилманеи техниканеи карагIдувлача хIанзарча хIамай ларда тIа халкъа боахама дерига доакъош юха кийчдара хьакъехьа да.

Дош сагота хилар хьахьокх укх тIеххьарча хана мехка производственни аппарат чIоаггIа къаьляро, керттера фондаш кердаяхара коэффициент лохъяларо. ШийтталагIча пятилетке эггара хьалхарча аргIагIа а хинна дIаотта деза оборудовани хувцара коэффициент наьха санна лакхъелга.

Укхаза хоадамболлаш дола дош машиностроенега да. Из хьалхагIа дегIайоалаянзеи шийтталагIча пятилетке а тIехьа из дакъа ондаланкхара темпаш цкъаи ахаззеи — шозза сихъянзеи яргъяц. Керттера декхар — прогрессивни технологи юкъейоалаелга Iалашде, къахьегама овсарле цкъа санна дуккхаза а лакхъе, чулоаца материалаш кIезигъе, фондаша юха хьалур алсамдаккха низ кхоачаргболаш дола машинийи оборудованеи керда ноахалаш хьадарга сихагIа довлар. Эггара керттера уйла тIаяхийта еза станкостроени эргаяьккха тоаяра, Iилма-технически прогресса катализатораш хиларах тарра вычислительни техника, приборостроени, электротехникеи электроникеи дегIайоалаелга сихдара.

Цу декхарашка диллача лертIа лархIа йиш яц инженерни къахьегама лоархIам лохбар. Укхаза вIаштIехьдоацаш хIамаш да, цудухьа мастерий, инженерий, конструкторий, технологий лоархIами авторитети айе, цар къахьегама материальнии моральнии стимулаш лакхъе еза вай.

Технически прогресси производства эффективность лакхъелген сихдар продукце дикал хоадамболлаш тоаярах дIакъоастаде йиш йолаш дац. Из хIанзарча технико-экономически, эстетически — дерригача потребительски дIадехарашка хьежжа ца хилар а хIаьта цкъаза бокъонца брак хилар а — из, ма дарра аьлча, материальни ресурсаш лечкъаелга, вай халкъа къахьегам боабелга да. Цудухьа экономически политика юкъметте латташ хила деза продукце дикал ма могга лакхъелга. Дикал, цIаьхка а дикал — из да таханара вай лозунг. Дикала проблема къоастаяь яьнначул тIехьагIа, къоастае мегаргья дукхала проблема а. Из — мехка эшача хIанзарча техникапа, бахача наха дукхагIа хоаттача тайптайпарча товараща тIехьтIехьа биззагIа кхоачам барга, халкъа боахаме дефициташ ца хилийтарга бода алхха паI мара боаца тешаме никъ.

Вай моллагIа дола дош дийцадар аьнна, моллагIча оагIорахьара экономикага хьежадар аьнна, бухсоцача кхаьчача доал делга, бIарча хьайийцача, боахама механизм цIенхаштта тоаянза яргйоацаш хилара тIакхоач дерига а. Из ишта хилар цIаьхка а кхетадир дукха ха йоацаш болхлошцеи боахама кулгалхошцеи КПСС ЦК вIашагIкхийттача хана, ЗИЛ-е хиннача хана. ВIашагIкхетаре хиннараша чIоаггIа бала а кхаьча дувцар шоашта новкъадолчох, доал дара система йоаггIача бесса ца хиларах, лоадам боацаза гIулакхашта регламентаци ярах а сов дукха каькхаташ яздарах а балха хьалаш чоалхане дерзарах. Из хIама тоадара цхьа никъ ба: управлене проблемай ерригача комплексах геттара сиха а тIатеIIа де дезар дар.

ХIанз вайна къаьгагIа гу боахама механизм эргаяккхара концепци. Стратегически декхараш кхоачашдеча централизованни юкъиг дIахо а дегIакхувлаш, предприятей бокъонаш шеръяра, уж шоай лоIамагIа хилийтара наькъагIа майрагIа дIахьалхашкахьа аха деза, боахама расчет юкъе а кхувлаш, цун ларда тIа балхах бухсоцаш хьахулачун хьалхара къахьегамхой коллективай бехктокхам а безам а айбе боагIа.

Цу лостамагIа чакхйоаккхача йоккха масштаб йолча эксперимента итогаш во йоацачоа тара я. Бакъда, боккъонца вайна хеттача бесса яц уж. Экспериментагара даьнна боахам лелабара а управлене а бIарчча цаI йола система хьярге довла дезача кхаьчад гIулакх. Долче, боахама доал дара лакхерча эшелоний болх а практически эргабаккха безаш ба, перспективни дола социально-экономически а Iилман-технически а декхараш кхоачашдара. Iилма производстваца дувзара пайданегIа йола формаш лахара керттерча даькъе из тIа а дерзадеш.

Управлене юкъмоттиг йолча планированегара тIа-тIа дукхагIа дIадех вахаро. Производствана интенсификаци еча, прогрессивни боахама решенеш чакхйоахача хьинаре гIо деш хила еза из, цо Iалашде деза экономика боарамагIа а массе оагIорахьара а дегIаухалга. Цунца цхьана объединенеи а предприятей а планашта юкъе кIезигагIа хилийта деза хIанз сов дукха дола хьокхамаш, инициативана а кердадар лехара а шерагIа никъ хьабеллаш йола экономически нормативаш дукхагIа юкъехувла еза.

Управлене организационни структураш эргайоахаш тоае, совгIа йола звеньяш дIаяха, аппарат чоалхазне яккха, цун эффективность лакхъе еза ха хьатIаэттай. Управлене цхьайолча звеньяша новкъарле еш йоландаь, дIахьалхашкахьа ахара цар тормоз еттандаь дича лоархIаме долаш а да из. Наьха санна кIезигъе еза инструкцеш, положенеш, методикаш, парте а правительства а решенеш шоай тайпара йоашха а йоашхаш, предприятеш шоай лоIамагIа хилийтара доазув уттаду цар цхьайолча хана.

Боахама расчета принципаш юххьанцарча ерригача къахьегама ячейкашка, хIара балха моттиге дIакхоачаяр бокхача лоархIаме да. Цо йиш хулийтаргья доал дара система эргайоахаш тоаяра лакхе чакхдоаха гIулакхаш, лохе къахьегам вIаштIехьбаккхара а стимулировании яра а коллективни формаш дегIакхувларца вIашкада, къахьегамхой хьинар айде.

Цул кIезигагIа лоархIам болаш дац боахама а социально-экономически даькъе а доал дечара, къахьегамхошта эшараш Iалашдечара республиканскии моттигашкарчеи органий бехктокхам айбар. Цхьабакъда, цу гIулакха, кхетадеш ма хиллара, моттигашкарча органий бокъонаш дIахо а шеръянза, цар инициатива а производство дегIайоалаярцара, ресурсех пайда эцарцара, бахача наха гIулакх ду дерига доакъош вIаштIехьдахарцара безам а чIоагIбанза баргбац. Долче, шоай компетенцена чудоагIа дерига дешаш дизза къестадара хьалхара жоп тела деза моттигашка, иждивенчески уйлаш сихагIа йита еза.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

КПСС АРГӀАНАРА XXVII СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ А ИЗ КИЙЧЪЯРЦЕИ ЧАКХЪЯККХАРЦЕИ ДУВЗАДЕННАЧА ДЕКХАРЕХ А

(ДӀахододар. Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

Новкъостий! Мохк социально-экономически дегӀаухилга сихдара керттера маӀан КПСС-а сенах гу аьлча, из цунна гу советски наьха вахар массе оагӀорахьара тоадарах, саг гармоничнни дегӀаккхувлара аьттув боалийта хьалаш хьакхоллдарах. Цунца цхьана леррагӀа чакхбаккханза баргбац материальни а духовни а беркат дӀа-юха декъача, социальни нийсхо чӀоагӀъяра, экономика дегӀайоалаяраи цун эффективность лакхъяраи социальни факторашa ю воздействи чӀоагӀъяра тӀаберзабаь никъ.

Из никъ бизза къоабал а бу, хьал а лоац советски наха. ХӀанз гӀулакх сенах латт аьлча, из латт уравниловках, къа ца хьегаш пайдаш дарах, вай общества экономически нормашцеи нравственни идеалашцеи тарлуш мел доацачох хӀама дӀа-юха декъара механизм цӀенъярах, хӀара болхлочун, хӀара къахьегама коллектива материальни хьал духхьал цар къахьегамах хьахинначунга хьежжа хилар Ӏалашдарах. Парте дӀахо йодача хана а эггара цӀенхаштагӀча тайпара къовсам лоаттабергба вахара социалистически хьисапаца, вай коммунистически моралаца тарлуш мел доацача негативни хӀамашца.

ХӀанз чӀоаггӀа теркам тӀабахийта кийчъеш латт парте ший XXVII съезде ювцийтаргйола социальни программа. Цхьабакъда, тӀехьатетта йиш йоаца, къаьстта терко е еза декхараш а да.

Эггара хьалха из ала доагӀа Кхачан программа кхоачашъярах. Укх тӀеххьарча шерашка юрта боахам дегӀабоалабеча дикагӀча оагӀорахьара хувцамаш хиннад, дикка тоаденнад баха нах кхачан продукташца Ӏалашбелга. Вайна эшачунга диллача из хӀанз гаьнна да. Колхозий а совхозий а, хӀамаш чанхйоахача предприятей кхачан товараш наьха санна алсамдаха таронаш йолаш я. Да санна хьажа деза царга, йолаш йолча потенцалах дикагӀча тайпара пайда эца беза.

Кхачанца а хӀаьта къаьстта доакъарашца а Ӏалашдара ерригa йоакхонаш моттигашкарча органаша центра качйохка гӀерташ йола моттигаш нийслу хийла. Цу тайпара практика хьатӀаэца йиш йолаш яц. Декхар сенах латт аьлча, из латт колхозашка а совхозашка а санна, иштта гражданийи предприятейи гӀонна долча боахамашка а продовольстви дукхагӀа яккхара еррига таронаш оарцагӀъяхарах.

Лоацца аьлча, новкъостий, Кхачан программа кхоачашъяра болх чӀоагӀбе беза, агропромышленни комплекса хӀамаш чакхйоаха доакъош дегӀаккхувлара, цар предприятеш колхозаштеи совхозаштеи гаргайнгара кхы тӀа цӀенхаштта гӀулакхаш чакх а доахаш. Цу тайпара декхараш Политбюрос тӀадехкад СССР Госплана а йоагӀйоагӀача министерствашта а, хӀаьта уж декхарийла я чӀоаггӀа бехктокхам болаш а хьадда а уж кхоачашде.

ДӀахо эргадоаккхаш тоаде дезаш да агропромышленни комплекса доал делга. Унхаза де мел дезар даьдаьннадац. Ведомственни хьашташа воздействи а еш, юрта боахама а цунца дувзаденна доакъош а комплексно дегӀаккхувлара дешаш боаггӀача бесса барт болаш цхьайолча хана къестаде магац районнии областной объединенешта. Лаьттан цхьа да хила везаш хиларах вай чӀоаггӀа тешаш дале, хӀаьта агропромышленни объединенешта бизза тӀабуж Кхачан программа кхоачашъяра хьалхара бехктокхам, — цох, хетачох, цхьаккха а шеко йолаш вац, долче, агропромышленни комплекса бӀарчча цаӀ долча хӀаманна санна дерригача боарамашка доал де, планировани, финансировани е йиш хулийта гӀулакхаш чакхдаха деза. Из барт баьбар вай КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленуме

Дукха хӀама де дезаргда наха деза промышленни товараш а царна эша гӀулакхаш а дукхагӀа хилийтара, товарооборота эшаш йола продукци лоаттаяра, рынок мел эшачунца Ӏалашъяра, хьаду товараш дикагӀа хилийтара а цар ассортимент шеръяра а, маьхий система атта хувца йиш йолаш хилийтара, торговле культура лакхъяра. Уж декхараш кхоачашдара тӀаерзаьь я халкъа эша товараш хьаделга а гӀулакхаш дара сфера а дегӀайоалаяра комплексни программа. Цо белгалду геттара дика барзкъаш а когагӀирс а, культурно-бытовой гӀулакхаштеи коа-картеи эша вай ханара товараш а арахецар новагӀо алсамдоаккхилга, гӀулакхаш дара дукха тайпаш дегӀаккхувлилга.

Укх гарггарча хана из программа чӀоагӀъергья. Цунца цхьана, шоана ховш ма хиллара, цун цхьадолча лостамех Центральни Комитетои СССР Министрий Советои хӀанзле а соцамаш тӀаийцад. Дувцар да когагӀирс дукхагӀа хьабарах, моттигера промышленность, чуӀеча фусамашта ремонт яреи уж хьалъяреи гӀулакхаш, нах телефонни бувзамца Ӏалашбара дегӀадоаладарах.

ЛоархӀаме да, укх гаргтача хана дикагӀча оагӀорахьа хинна хувцамаш советски наха ходалар.

ХӀамаш ийяра таро лакхъялара структуре хинна хувцамаш теркал ца дича далац вай. ЧуӀеча фусамий а культурно-бытовой а хьалаш тоадара, салаӀарга, туризмага, кхьдолчарга шоай доходаш тӀа-тӀа дукхагӀа дӀаахийта ловш ба къахьегамхой. Цу тайпара хьашташ а эшараш а диззагӀа Ӏалашде доагӀа. Паччахьалкхенна а пайдане да из. Цхьабакъда, таронех укхаза эсала пайда эц. Садово-огороднически товариществаш дегӀаккхувлар санна дола хаьдда дош хьаэцаргда вай. Из Ӏалашмате пайдане гӀулакх да, наха чӀоагӀа хьашт а долаш. Бакъда, доаггӀача бесса хӀанз а вӀаштӀехьдаьккхадац из. Садови участкаш а цӀенолгаш а, гӀишлон материалаш а инвентарь а эшшача боараме Ӏалашъяц. Из дош кӀоаргга даьшха а даьшха, наха ловраш ма могга дикагӀа кхоачашдара, бахьанаш доаца увттаю духхьаленаш дӀаяхара Политбюрос тӀадиллад доаггӀаш дола гӀулакхаш чакхдоахилга.

Общества а хӀара сага а вахаре, долче, парте социальни политике а тӀа-тӀа боккхагӀа лоархӀам болаш хул унахцӀено лораяр, халкъа образовани санна дола хӀамаш. Уж дегӀадоаладеча дукха хӀама карагӀдаьннад вайна, вахара геттара лоархӀаме долча цу хӀамашка цхьатарра кхача йиш йолаш ба берригa гражданаш. Цхьабакъда, укхаза тӀехан а хьаувтт керда декхараш.

Вай хано дӀадехарашка диллача новагӀо тоаянза яргйоацаш я унахцӀено лораяра материально-технически база, медицински гӀулакх дара дикал, баха нах молхашца Ӏалашбар. Цу даькъе цӀенхаштта гӀулакхаш чакхдаханза дарг ца хиларах дукха йоацаш дийцад Политбюрос. Уж теркалде деза шийтталагӀча пятилетка планаш тӀа.

Школьни реформа дӀайолаьлй вай, хӀаьта из мехка кхоанен боккха лоархӀам болаш а я. ХӀанз эшар фуд аьлча, из да кепа а доацаш, оттадаьча декхарашка норта болаш хьажар, дешар хьехилга а кхувшйоагӀача новхалашта кхетам лулга а, общественна пайданеча къахьегама уж кийчъелга а овлангара тоадар.

ЧӀоаггӀа уйла е езаш, уж къоастадара наькъаш лаха деза кхыдола дешаш а кӀезига дац. Уж да — къахьегама ветераний, лаӀа а доагӀаш дукхача хана денз салаӀа бахарий къаьстта а тоадеш, материальни хьал тоадар, къонача дезалий вахар, ноанали берали лораделга тоадар. ХӀаьта дӀахо йолача хана а лоархӀаме да жилищни яр санна йола социальни проблема къоастаяра кхы тӀа а низаш тӀадерзадар, хьатӀайоагӀача хана хӀара дезал къаьсттача квартираца е вахача моттиге мел эшар долча цӀенца Ӏалашбар дукха.

Сагаца, цун къахьегамца, материальни таронца, салаӀарца дувзаденначун геттара чӀоагӀа йоакхо еш хила деза вай. Политика юкъметтера дош да вайна из.

ХӀанз, шера план кхоачашъярца дувзаденнача таханарча дешаех. ДоагӀача бесса дика дӀадоладаьдац вай из: хьалхарча квартале тӀаккхийтта промышленни продукция ши процент мара яц. Къаьстта тӀехьатеттад мехкдаьтто, металло, энергетика, транспорто. Къахьегама овсарле лакхъяра темпаш лохъеннай. ГӀулакхаш кхы дикагӀа дац продукцега дӀадодачунга, пайда барга, кхьча хьокхамашка диллача а. Апреле гӀулакх кӀезиг-дукха тоалуш латт, динза дисар юхаметтаоттадара юхебисача бархӀ бетта низаш кхы а дукхагӀа тӀадахийта деза. Духхьал дӀаяргда вай, из атта декхар дац. Цхьабакъда, дош иштта отт — 1985 шера план кхоачашъяньза яргйоацаш я, цхьаккха корректировка а ца еш. Цунна тӀаерзае еза социалистически яхь, берригa организаторскии политическии болх.

Бехктокхаме декхараш хьалхашка латт юртий къахьегамхошта. Мохк дикача толамашца гӀадбугаргболча тайпара болх бе, беза.

Цунца цхьана, хьатӀадоагӀача шера а бӀарчча хьанйцача шийтталагӀча пятилеткана а йола план дика кийчъелга Ӏалашде деза. ХӀаьта цудухьа нийсагӀа хургдар укх гарггача хана контрольни цифраши нормативаши министерствашка а ведомствашка а, объединенешка а предприятешка а дӀакхоачайича. Цо таро лургья резерваш оарцагӀъяхарах йола къахьегама коллективай предложенеш йиззагӀа теркалъе, хӀаьта эггара керттера дар—дина вӀаштӀехьдаьнна, хьатӀадоагӀа шу дӀадолалуше кердача, шийтталагӀча пятилеткана чудолар, хӀаьта из тӀах аьнна дӀайолае а еза.

Новкъостий! Вай вахара ерригача оагӀонашка кхоачаш дола хӀанзарча этапера чоалхане а доккхий а декхараш кхоачашде йиш яц халкъа дийнача кхолламах, цун хьаькъалах, талантах а къахьегамах а ког гӀортолга еш мара. Уж кхоачашдара миллионаш къахьегамхой гӀовттабе беза вай, болхлой класса, ахархой, интеллигенце инициатива а хьинар а даим дегӀаккхувла деза, социалистически обществага йола дозаув доаца таронаш болх бе йолаялийта еза, пайдане дӀа мел доладаьр хьинарегӀа хьаллувца доагӀа.

Халкъа авангарде массаза хила а хиннай, хӀанз а я ленински парти, коммунистий парти. Тахан из декхарийла я мохк социально-экономически дегӀабоалабелга сихдара болча дерригача халкъа болама керте отта. Цу гӀулакха эшар фуд аьлча, из да гарггарча хана а перспективе а де лерхӀарашка кхачара тӀехьарча къовсама хӀара партийни организаци, хӀара коммунист юкъевахар.

Съезда кийчо яро, хургйолча отчеташи хоржамашен коммунистий хьинар а бехктокхам а лакхбара, партийни организацей денал айдара, нахацара цар бувзамаш чӀоагӀдара, хӀаьта бухсоцача кхаьчача — парте кулгалдара лоархӀам лакхбара — массе а оагӀорахьара гӀоде деза.

Парте керттера потенциал йолча юкхьанцарча партийни организацешкара дӀайолалургья отчетно-хоржамий кампани. Партийни политиках доагӀа реальни гӀулакхаш хьахул укхаза. Укхаза къаьгга гу вай толамаш а кхоачамбоацараш а, вай таронаш а кхоачамаш а.

Коммунистий собранешка ленински хьисапе, цхьаккха хӀама хозагӀча тайпара хьагойта ца гӀерташ, даьсса хабараш ца дувцаш даьчун итогаш яр, мегаргйола опыт кӀезиг-кӀезиг гулъяь а хьагулъяр, кхоачамбоацараш майрра гучадаха, производство айяра, экономика эффективность лакхъяра, гӀулакх тоадара таронаш а хьадда наькъаш а хьагойтар — цудухьа иштта лоархӀам болаш да.

Партийни комитетий декхар да юкхьанцарча организацей собранеш корта болаш, критика а самокритика а йолаш, дӀа-юха оалар большевистски хьисапе гуччахьа долаш, коллектива вахарера саготагӀа дола дешаш, болх юха мел беттар дӀаданккхара, наькъаш дувцаш чакхъювлара ма могга дукхагӀа йоакхо яр. Предложенеш телара, замечанеш яра йолча установной ший бокъонах парте хӀара члена бизза пайда эца йиш хилийтара, цхьаккха критически выступлени теркал ца еш на йитара мел эшар де доагӀа.

Тахан къаьстта актуальни да порядок а дисциплина а чӀоагӀъярах дола дош. Изденo чӀоаггӀа дӀадехар да, хӀаьта советски наха шерра кхетадеш а да, цо чулоац производстве а гӀулакхаш дара даькъе а, общественни вахаре а быте а, хӀара къахьегама ячейке, хӀара городе, хӀара юрта порядок хилар. Мехка цу тайпара порядок хилийтара вай деррита низаш тӀа а дерзадергда.

Порядок чӀоагӀъяра тӀадерзадаь гӀулакхаш халкъо цхьа барт болаш раьза хинна тӀаийцалга, цох хьахиппар мел беркате хӀама да вахаро хьахьекхад. Цхьабакъда, духхьал дӀаала деза, укх тӀеххьарча хана цу геттара лоархӀамеча дешацара терко лаьгӀъеннай. Укхаза доагӀар эггара хьалха цӀенхаштта хьадеха деза дисциплинана хьалхара персональни бехктокхам тӀалаттача коллективай кулгалхошкара. КӀезига хулаш хӀама дац дисциплина йоацача болхлоишта предприятей кулгалхоша гештдеш, шоашкара даьннача гӀалатах лохе латтачар гештдар дог а доахаш. Цу тайпара вӀаши гештдара психологи вай ла йиш йолаш яц.

Дисциплинен порядоки чӀоагӀъяра хиланза даргдоацаш цхьаькха цхьа хӀама а да. ХӀараше шийн гӀулакх де деза, дог-цӀена кхоачашде деза шийна тӀадехка декхараш. Балха цхьанна а даькъе холуш толамаш доахалургдац партийни болхлочо хозяйственника декхараш шийна тӀаийдой, инженеро—курьера дараш, Ӏилманхо — баьцадаарий базе болх беш хуле, ткачиха—ферме йоде. Халахете а, уж тайпа моттигаш тахан кӀезига нийслац. Кхетадеш ма хиллара, цу тайпара хьал цӀаьхха хьахинна дац, цхьаццайолча моттигашка йовзаш йола халонаш хиларах нийсденна а да, хӀаьта цхьан дийнахьа из тоалург а дац. Тоаде дезаш-м да.

Деш дола къамаьлаш маӀан долаш, корта болаш, доагӀар хьадехаш чакхъяха еза хургйола районни, городской, областной, краевой партийни конференцеш, союзни республикай Компартей съездаш. Цхьайолча хана хулача тайпара, хестабара а комплименташ яра а, тӀагӀоллара хабараш а дувцаш, деша маӀан къайладахьа, объективни бахьанашта е ведомственни кхоачамбоацарашта бехк дӀатӀабилла гӀерташ моттигаш хила йиш яц цига.

Вай тешаш да кулгалдеча кадраша, Центральни Комитета членаша, министерствай а ведомствай а кулгалхоша алхха, партийни конференцешка лаьца ца Ӏеш, юкхьанцарча организацей собранешка а дакъа лоацаргхиларах, съезда хьалхара коммунисташ коллективни дагабовлар геттара лакхача конструктивни а критически а боарам тӀа чакхдаккхара мел эшар дергхиларах.

Съезда хьалхарча вай собранешка, парте XXVII съезда еча ерригача кийчон лейтмотив хила еза хан керттера лозунгаш — творчески къахьегам, доши гӀулакхи цаӀ хилар, инициатива а бехктокхам а, воашкара а новкъосташкара а доагӀар хьадехар. Укхаза масал тела дезараш коммунисташ ба. Общественни декхара, партийни решенеш кхоачашъяра хьалхара, доггуйла цӀена йолаши тешшамеи партийец хилара хьалхара парте хӀара членагара доагӀар чӀоагӀагӀа хьадеха деза. Коммунист фу саг ва хов, цун оамалашкеи гӀулакхашкеи хьежача. Кхыйола критереш яц е хила йиш а яц.

Отчеташи хоржамаши долча хана кулгалду партийни органаш вӀашагӀйохка еза, царна юкъе керда низаш а дохийташ, хьатӀаэтта кадрови дешаш къоастаде деза. Дукха ха йоацаш чакхъяьннача партийни комитетий пленумаша тешавеш хьагойтар хӀамах дика сакхеташ кадраш парте йолга. Цунца цхьана цар цӀаьхка а хьахьекхар кадраш хьахаржара, дӀа-юха нийсъяра, царна кхетам балара ленински принципаш эггара цӀенхаштагӀча тайпара лелаянза яргйоацилга. Уж принципаш телхаеча, бовзарга-безарга, шоашта мутӀахьа хиларга хьежжа, протекци еш болхлой гӀулакхаш тӀа увттабеча моттигашка критика а самокритика а дӀаяланза ялац, нахацара бувзамаш мелдаланза далац, долче, балха тӀа доккхий гӀалаташ а дувлийт.

Партийни кулгалдар стабильни хилийтар, опыт йола а къона а болхлой вӀаши нийса тарбар Ӏалашдара тӀаберзабаь никъ дӀахо а чакхбахар Политбюрона принципиально лоархӀаме хет. Цхьабакъда, кадраш дӀа-юха хьежаелга цхьан метте лоаттадеш хила йиш йолаш дац из. Центральни Комитете шоаш ухийтача письмош тӀа коммунисташа теркам тӀаухийт, дукхача хана денз цхьан посте багӀа цхьабола кулгалхой кердадар ца а гуш, кхоачамбоацарашца дӀаӀам, яхаш. Укхаза уйла е а вай кулгалду кадраш дӀа-юха хьежаелга хьинарегӀа леладара наькъаш лахара де а хӀама да. Бехктокхаме гӀулакхаш тӀа майрагӀа хьежабанза баргбац кхалнах, къона перспективни болхлой.

Чакхъяьннача партийни комитетий пленумашка хьалхайоахаш цхьаькха цхьа лоархӀаме вывод яр: цхьаккха партийни организаци, цхьаккха болхло тӀахьожама кӀала воацаш вита йиш яц. Укх тӀеххьарча шин шера КПСС ЦК Политбюрои Секретариатеи заседанешка цу е вокх дешах лаьца отчеташ луш хиннаб дукхача союзни республикай Компартей ЦК-ай, парте крайкомий, обкомий хьалхара секретараш. ЛадийгӀад цхьайолча юкхьанцарча парторганизацей, райкомий, горкомий, дукхача министерствай, ведомствай кулгалхой отчеташка. Шеко яц, цу тайпара болх дӀахо йодача хана а бе безаргба, республикашка, крайшка, областашка из дӀахо хьинаре дегӀа а боалабеш. Из вай парте чурча вахара нормаша дӀа ма деххара да.

ХӀаьта тӀахьожамах лаьца къамаьл деш хилча, цхьаькха цхьа хӀама а белгалдаккха безам бар са. Тохкамаш де а, тӀахьожам лоаттабе а беза, тӀаккха хӀара тохкам практически пайда луш, гӀулакх бокъонгахьа даккхар Ӏалашдеш хиланза баргбац. Бакъда, доагӀаш дий-хьогӀ аьнна хет цхьа дош, цкъаза лоархӀаме доацар а, массехъаза тохкаш, дукха нах балха тӀерабоахаши наха къахьегача Ӏаткъаш дола хьалаш хьадеши йола духхьал моттийтара дукха комиссеш вӀашагӀъехкаш хилар.

Отчетни собранеша, конференцеша, съездаша таро хулийт хоржаш йолча партийни органий балха массе оагӀорахьара мах бе, цар балха чулоацамаи методаштеи кӀоарга духтӀавала. Из деча хана эггара хьалха терко тӀаоза еза къахьегамхой, производственни коллективай вахарцеи балхацеи, экономикеи культуреи дегӀакхувларца дувзаденна дола юкъметтера дешаш къеста мишта ду, наха юкъе организаторски болх мишта бу хьожаш анализ яра. Лохерча партийни организацешта хӀара деннеи хьаьдаи новкъостал лоаттадара, денал айдараи хьем ца беш гӀулакх чакхдаккхараи, каьхаташ Ӏоаделга кӀезигдара, кабинетни балха стиль дӀаяккхара, дукха заседанеши совещанеши яра тӀаккхувлга юхатохара лаьца никъ тӀагӀертта дӀахо кхахьа беза.

Гуччахьа дӀаала доагӀа: цу явленешца къовсам лоаттабара де эшараш хӀанз а кӀезига ца хилар. Цох лаьца доаладе масалаш шортта да. Дукха ха йоацаш КПСС ЦК ладийгӀар агропромышленни комплекс дегӀайоалаяра дешах лаьца парте Калинински Целиноградскии обкомаша яьча отчеташка. Боахама партийни кулгалдеча, кадрови кхетам балареи балха тӀа, обкомий бюрой а, цун секретарий а балхаш тӀа цӀенхаштта кхоачамбоацараш хьагучадаьхар. Цига кхоачамбоацараш хьаду бахьанаш хьахулар шоашта дуденначун критически мах беш, карагӀдаьнначох доккхал деш, зене явленеш теркалъе ца ловш уж хиннадаь. Цу хьакъехьа доагӀар ца дича даланзар.

Кулгалделга къаьнарча хьисапе леладелга, шоаш даьчун критически мах ца белга гучадовлийт шоашкара цхьайолча министерствайи ведомствайи кулгалхоша а. Из балха новкъарле еш да. Вахаро ше хьалхашка увттаду тахан болх чӀоагӀа тоабелга, общество дегӀаахара хӀанзарча замано дӀадехарашка хьежжа из хулийтилга.

ХӀанз кхоачамбаь Ӏе йиш яц цхьа моллагӀча тайпара гӀулакх кхоачашдарах, хӀаьта цкъаза-м из а карагӀоалаш мича хул. ТӀа-тӀа лоархӀам айлу компетентность, кердачоа тӀаккхувш, инициатива йолаш хилара, бӀубенна шийна бехктокхам хьатӀаэца кийча хилара; декхар хьалхашка оттаде ховши из чакхдаккха могаши хилара, боахам лелабечара цун политически маӀан ший теркама кӀалар ца доалийташ хилара. ХӀаьта цунна тӀатоха безам ба: болх дикагӀа бе Ӏомавала ловш хилар.

Отчетно-хоржамий кампане лоархӀаме декхар да советашта, профсоюзашта, комсомола, вай политически система кхыча звеньяшта, советски демократи дегӀайоалаяра беча берригача балха лоаттаду партийни кулгал чӀоагӀделга.

ЦӀаккха а дагаръяллийта мегаргьяц социалистически демократи абстрактно яшха йиш яц яха ленински уйла. Из хила а хиннай, йолаш а я экономика дегӀайоалаяра, сага хьинар айдара, наха коммунистически кхетам балара йола инструмент. Ма дарра аьлча, парте из Ӏалашдара болх ба а баьб, дӀахо берг а ба, советски строя демократизм дӀахо кӀоарг а еш.

Парте XXVII съезда кийчо яро, съезда долча документий проекташ къахьегамхоша ювцаро, шеко яц, советски наьха хьинар чӀоаггӀа айдергхиларах. Партийни комитеташа чӀоагӀа йоакхо е еза гласность мишта Ӏалашъю, нахаца бувзам лоаттабара дерригача наькъех мишта пайда эц, общественни хетараш, критически замечанеш, гражданий заявленеш, письмош мишта теркалду хьожаш. КПСС ЦК ший балха тӀа царех доккха новкъостал лерхӀаш, советски нах шоай паччахьалкхен гӀулакхашца чӀоагӀа хьаштдолаш болга царца къаьгга хьахьокхилга хеташ я.

Центральни Комитете дукхаза дийцад парте политико-кхетам балара, идеологически балха декхараш. Цу участкана теркам тӀаухийтилга кхетадеш да, гӀулакх дӀахьалхашкахьа додаш а да. Бакъда, хетачох, идеологически болх кхы айххагӀа вахарца бувзара даькъе деррига даьд ала хӀаьа а гаьна да. ДӀахо а новкъарле еш я формализми назидательности. ДукхагӀча даькъе эшам бер даьсса къамаьл, бакъдолчох гуччахьа дувца ца хар да. ХӀаьта цкъаза нийслуш да сага хозаш дар цаӀи вахаре цунна гур кхыдари долаш. Из дош цӀенхаштта да, алхха кхетам балара даькъе хинна ца Ӏеш, политически даькъе а.

Идейно-политически кхетам балар ерригача цун формашка диллача ма могга чӀоагӀагӀа дийза хила деза таханарча ден керттерча декхарца — мохк социально-экономически дегӀаккхувларца. Из Ӏалашде йиш яц чурча вахара деррига хьалаш, дунен халкъашта юкъерча гӀулакхий специфика массе оагӀорахьара теркалъеш ца хуле. Шоана ховш ма дий, ма дарра аьлча, цу дешашта хетаь КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш кхоачашъелга мишта латт хьожаш соахка декабре Ерригсоюзни Ӏилма-практически конференци хиннилга. Тахан цӀаькха а дагадохийта безам боагӀа пропаганда еча а, беррига идеологически болх беча а, — цхьаболчарна из цецвоаккхаш ма хетал да, — къамаьлаш кӀезигагӀа а деш, гӀулакхаш дукхагӀа хилийта деза.

Къаьстта ала доагӀа массови пропаганда средстваех — заводской, районничаргара денз центральничарга кхаччалца. Кепайоазув, телевидени, радио — нах вӀаштӀехьбахараи, царна кхетам балараи, общественни мнени хьаяраи хоадам болла средство. Цар балха тӀа тӀеххьарча хана дика хувцамаш хиннад. Бакъда, вахаро дӀадехараш кхы а доккхагӀа да.

Информаце средстваш декхарийла я событештеи явленештеи кӀоарга анализ е, цӀенхаштта проблемаш хьаувттае а уж кхоачашъяра наькъаш белгалдаха а, шоай чулоацамца, хьем ца беш хиларца, информацех хьалйиза хиларца нах тешабе. Сагага аьннача хьаькъал долча партийни дешо уйлаш сомайоах, наьха инициатива дегӀаккхувл, кхоачамбоацараш ловргдоацаш уж хила Ӏомабу. Кепайоазон, телевидене, радио балхах хьахулар дикка лакхлу партийни комитеташа царна хьинаре новкъостал деш, уж хьаллоацаш хилча. Бакъда, из новкъостал а хьаллоацилга а даим ший ханнахьеи корта болаши хулга Ӏалашде деза. ХӀаьта, шеко йоацаш да, йоагӀаш а яь критика мичча бесса из дале а юхатоха гӀерташи е из теркалъе ца тугаши барий гӀулакхашта принципиальни партийни мах бе безилга.

Общества духовни вахар кердача маьхаленашца дӀаьхегӀа деча, советски саг идейно а нравственно а дегӀавоалавеча боккха лоархӀам болаш да литературеи искусствон. Художественни интеллигенци — яздархой, поэташ, композитораш, художникаш, театра а кино а болхлой — чӀоагӀа сий деши лоархӀаши ба. ХӀаьта цунга хьежжа общества хьалхашка Ӏалаьмате чӀоагӀа бехктокхаме а ба уж. Советски литератураси искусствоси хьа мел даь деррига дикадар даим дувзаденна хиннад партеи халкъеи гӀулакхашцеи йоахонашцеи. Шеко яц, тахан къестадеш дола керда декхараш бакъдола социалистически вахар чӀоагӀдеш болча художественни кхолламо доаггӀача тайпара хьахьокхархиларах.

Новкъостий! Вай гаргагӀертад фашизм эшаьча Сийлахь-йоккхача Котален 40 шу дизара. Котало яккхар духьа советски халкъо, антигитлеровски коалицецарча кхыча халкъаша дӀабенна мах боарам боацаш боккха хилар диц ца луш, цӀаькха а цӀаькха а адамлен тӀаэтта хинна Ӏазап дагалатташ йолча Коммунистически партеи Советски правительстворси шоаш доазол арахьа чакхдоахача гӀулакхашка керттера лерхӀар фуд аьлча, из да цу тайпара дар цӀаккха юха ца хулийтилга. Ядерни тӀом хӀаьта а.

Советски Союз, вай парти даим хила а хиннай, дӀахо хург а я фашизмах котдаьннача халкъий цӀаккха йовргйоаца сийле даим дагара ца йоалийташ.

Советски Союзо цӀаькха а дӀаях вай общественни строя, вай моралои мировоззренеи белгалбоахаш болча ленински машара, вӀаши машаре цхьана дахара наькъагӀа лоарзагӀа ца йоалаш дӀахо гӀоргйолаш ше хилар. Вай тӀехьа да дунен халкъашта юкъерча права нормаш бокъонца лархӀара ларда тӀа цхьан боаррамагӀа, эзделаца, шоана эше, цивилизованни хьисапе гӀулакхаш паччахьалкхенашца дӀа-юха леладе. Бакъда, цаӀ дика кхетадеш хила деза: шин общественни системана юкъера исторически къовсам тӀема средствашца къоастабаргара империализм юха ца йоале дунен халкъашта юкъера гӀулакхаш бакъахьарча наькъ тӀа даха вӀаштӀехь-м даргдац.

Адамлен машарера кхоане бахьан лоаттабу къовсам бохаргбоаца низ шийца болаш хилар хьахьокх социалистически паччахьалкхений содружества цхьоагӀоно, цун экономическии обороннии чӀоагӀалено, дунен халкъашта юкъерча арене цхьана гӀулакхаш чакхдахаро. Социализма вежарашха долча мехкашта карегӀдаьнна Ӏалаьмате боккха лоархӀам бола исторически хӀама да НАТО агрессивни блока болчоа нийсса тӀема-стратегически низ хилар. Из паритет машар духьа массе тайпара лорае йоагӀа. Цо тешшаме юхаетт империализма агрессивни аппетиташ.

Вай дӀахо йодача хана а низ кхобергболаш дац СССР Герзашцара Низаш вай Даьхе, цун союзникаш лорабара мел эшар долаш хилийтара, вайна цӀаьхха тийша болх бе цхьаннена а вӀаштӀехь ца далийтара.

Тахан адамленга йолаш я машар лорабара эша Ӏалаьмате йоккха потенциал, массе тайпара опыт, агрессе политика сенга кхоачаве тарлу кхетадара эша кхоачамбола исторически а социальни а кхетам ба. Цу кхетамо тӀа-тӀа айххагӀа машар беза низаш кхотаду. ТӀема духьаларчар, антиядерни болама юкъебарий хьинар айду, тӀема духьала къовсам лоаттабара керда-керда йола прогрессивни, демократически отрядаш оарцагӀйоах. Цецвала вагӀац, Вашингтоно лелаеча эгоистически милитаристски курса дукхахча мехкашка тӀа-тӀа чӀоагӀагӀа критика, духьале еш хиларах. Машар духьа къовсам лоаттабеча юкъарча гӀулакха Ӏалаьмате доккха дакъа юкъекхухь коммунистическии болхлойн партеша, профсоюзаша, кхыча массови общественни организацеша.

ТӀом безаш цхьаь цаӀ халкъ дац. Цох латт машаран прогрессан тӀехьара политика чакхъяхара йола йоккхий таронаши кхоачамаши. Де мел эшар данза даргдац дунен халкъашта юкъерча гӀулакхашка милитаризман агрессеи низаш кот ца далийтара.

Вай тешаш да: дунен тӀом ца хилийта йиш я. Бакъда, опыто хьа ма хьоккхара, машар лорабаран массанахьа кхерамзле Ӏалашъяраи тӀехьа къовсам лоаттабелга атта гӀулакх дац, цо тӀа-тӀа керда низаш тӀаухийтилга дӀадех. Империализма бехкагӀа дунен халкъашта юкъера хьал хӀанз а тӀехьа кхерамеи сагото яйташи да. Адамленга ши никъ мара бац: е дӀахо а кхохками конфронтаци елгеи михьардаккха, е ядерни къовсама материальни кӀийле кийчъю процесс соцаергйола шаккхе а оагӀув вӀаши раьза йола барт бара конструктивни наькъаш лаха.

Этта хьал бахьан эггара хьалха бехке бараш Америка ВӀашагӀкхийттача Штатий кулгалхой ба, хӀаьта цох ше ма дарра дӀа ца аьлча а далац. Цар хьалхленца хӀанз леладеш да герзаш хьаӀоаделга, герзаш дӀадахара духьале ю, из дика ховш а л дунен сообщество. Цар инициативагӀа тӀа-тӀа керда тайпара дуккха нах боабу герзаш хьаду. Тахан герзаш хьаӀоаделга космосе даккха гӀерташ а ба. Дунен тӀарча хьала дестабилизаци ю льттан тӀа дӀа-юха йоаржаь латтача бӀаьш йолча американски тӀема базаша а.

США гуччахьа «бокъо» яккха гӀерташ я массанахьеи массе моттигашкеи чугӀертара, вӀалла теркал а дац, хӀаьта цкъаза гуччахьа кӀалкхухь кхыча мехкий халкъийи хьашташ, дунен халкъашта юкъе дӀа-юха гӀулакхаш леладеча этта традицеш, яхаш йола договораши соглашенеши. Цар хадданза хьаю къовсамашка кхувлеи тӀема кхерам хьабуи моттигаш, дунен цу е вокх районера хьалаш кхераме хургдолча а кхоачадеш. Тахан США-с кхерам тӀатувс тӀема низаца хӀалакдергда яхаш Никарагуа турпалча халкъа, из кортамукъаленах, суверенитетах даккха гӀерт, ший хана Гренаде хиннача тайпара. Прогрессеи демократеи низашца, тӀатеӀача реакцеи ший кортамукъалеи кхычарех тийша хӀама доацаш хилари лорадеча мехкашцеи халкъашцеи цхьоагӀо йолаш хилар вайна принципиальни дош да. Цу хьакъехьа вай лувца никъ хьалха а санна къаьгга дика бовзаш а иштта бусаш а ба.

Политически хӀама зера бӀарг къаьстта сийрда болаш хила эшац империализма тӀеххьарча шерашка социалистически мехкашта духьала тийша болх лелабеши ший гӀулакхашта координаци еши беш бола болх чӀоагӀбаь хилар бӀаргагора. Цу чулоац ерригa сфераш — политически, экономически, идеологически, военни. Вежарашха йолча партей документашка цкъа санна дукхаза белгалдаьхад империализм шерра ча фронте социальни реванш яккха гӀертилга: социалистически содружествана духьала санна, колониальни Ӏазапах мукъадаьннача мехкашта а, хӀаьта иштта къаман-кортамукъален болама а, капиталистически паччахьалкхений къахьегамхошта а духьала къовсам лоаттабарца.

Шерлуши чӀоагӀлуши йоагӀа США лоаттаю экспанси. Учетни ставкашта манипуляци яро, транснациональни корпорацеша пайда баккхар духьа гӀаьрахой хьисапе гӀулакхаш леладаро, массе тайпара бойкоташи санкцеши юкъекхувларо дунен халкъашта юкъе латтача экономически отношенешка кхохкам болеи вӀаши ца тешареи хьалаш хьаду, дунен экономикаеи торговленеи дезорганизаци ю, цун правовой лардаш йохаю. Ӏазапах мукъадоалаш долча мехкашта эксплуатаци елга чӀоагӀлуш доагӀа, царна экономически деколонизаци яра процессашта блокировани ю. Кхыча мехкашка алсамъювлаш йола финансовии материальнии ресурсаш США-с ший бе а ехка царна концентраци яро вӀаштӀехьдоалийт е гуччахьа, е къайлагӀа уж шоай гигантски йолча тӀема программашта гӀулакх де оттае.

Цу хьалашка дунен тӀарчар уйлаш шийна тӀа-тӀа дукхагӀа тӀаозаш я дунен халкъашта юкъера экономически отношенеш бакъахьарча наькъа тӀа яхара, паччахьалкхенашта экономически кхерамзле Ӏалашъяра эша гӀулакхаш белгалдаха а чакхдаха а деза яха идея.

Дунен халкъашта юкъера хьалаш чоалхане хиларо, кхохкам ирбаларо вай декхарийла ду дӀахорча хана а доазол арахьа лелаеча политика дешаш эггара хьалхарча моттиге увттаде.

ТӀа-тӀа лоархӀам боккхагӀа хулаш боагӀа социализма вежарашха долча мехкашца дӀа-юха лоаттаю сотрудничество ма могга эргаьккха тоаяреи йӀаьхагӀа яреи, царца массе тайпара дӀа-юха леладу бувзамаш дегӀаккхувлара, политически, экономически, идеологически, оборонни, кхыча доакъошка уж шоайла айхха вӀаши ювзаенна хилара декхарий, сийлахь-йоккхача содружества доакъошхой къамани интернациональнии хьашташ чӀоаггӀа вӀаши дувзара еча йоакхон.

Вежарашха долча мехкаша цхьана беча балха таханарча повестке латт — соахка июнь бетта хиннача СЭВ членаш долча мехкаша лакхерча боараме яьча Экономически совещане решенеш кхоачашъяр. Из чӀоагӀа хӀанз дӀадех содружества юкъарча хьашташа а, хӀара паччахьалкхе социально-экономически дегӀаухача эшараша а, дунен халкъашта юкъера хьал ший тайпара хиларо а.

Март бекъалуш вӀаши дагардар ховш партейи Варшавски Договора членаш долча паччахьалкхений кулгалхошца вай хиннача къамаьло бӀубенна дӀаала бокъо лу: НАТО блок яхаш йолча хана Варшавски Договора Организаце Европе, дерригача дунен тӀа социализма хьашташ лорадеча лоархӀаме хӀама дергхиларах, ядерни тӀом ца хьайтара, дунен халкъашта юкъе кхерамзле чӀоагӀъяра тешшаме инструмент цох хургхиларах вай цхьан дагара да аьнна.

Кхыча социалистически мехкашца, цу даькъе Китайски Халкъа Республикаца, вӀаши дӀа-юха лоаттаду бувзамаш, гӀулакхаш чӀоагӀдеши дегӀаккхувлаши хьалхашка латтача декхара тӀаберзабаьи тӀагӀерттан болх бергболаш я Советски Союз. Цу деша хьакъехьара вай позици йовзаш а я, дӀахорча хана иштта юсаш а я.

Вай тӀехьа да Азе, Африка, Латински Америка мехкашца массе оагӀорахьара дӀа-юха лоаттаду гӀулакхаш дӀахо шердара. КПСС-о, Советски паччахьалкхено лоарзагӀ ца йоалаш даим хьаллийцай шоашта ловчча тайпара шоай социально-экономически тахане а, кхыбараш юкъе ца гӀерташ шоай кхоане а хьаяра йола дерригача халкъий бокъонаш. Из цар суверенни йола бокъо царгара яккха гӀертилга пайдеи хайреи хургдоацаш хӀама да.

Вай даим тӀехьа хиннад капиталистически мехкашца бакъахьара, вӀаши цхьатарарча бокъоний ларда тӀа гӀулакхаш дӀа-юха леладара. Къовсаме йола проблемаш, конфликтни ситуацеш политически средствашца къестае йоагӀа — цу даькъе шеко йоацаш чӀоагӀа дог тийша да вай.

Политбюрона хетачох, кхохкам мелбеннача хана паччахьалкхенаша цхьана тӀаийдаь документаш, цу даькъе Хельсински ТӀеххьара акт а, шоай лоархӀам хӀанз а бовза да. Уж хьокхаме да, нагахьа санна нийсхон, цхьатарра кхерамзле хилара принципаш, дунен тӀа хӀанз йолаш йола реальносташ ларде а лувцаш, моллагӀа яле а шоашта совле яккха а ца гӀерташ, шинна а оагӀон ловш йола решенеши барти бара тӀаккхувш хилча мишта оттае еза дунен халкъашта юкъера отношенеш хьахьокхара. Европе кхерамзлеи вӀаши цхьана гӀулакхаш леладараи йола Совещани яь итт шу дузаш хиларца, пайдане хургдар аьнна хет, Хельсинке ТӀеххьарча акта кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша хӀанз кхерамеча хьале этта кхохкам кӀаьдбе, дунен халкъашта юкъерча вахаре вӀаши цхьана машаре дахареи конструктивни хьисапереи гӀулакхаш леладе шоаш ловш я, аьнна хьаоаларе.

ДӀа-юха аьттув болча принципех, цхьаккха тайпа дискриминаци а ца хулийташ, хьинаре а массе оагӀорахьа а вӀаши экономическии Ӏилма-техническии гӀулакхаш леладара тӀехьа я Советски Союз; оагӀоний дӀа-юха долча хьашташка хьежжа цхьана Ӏилма-техническии технологическии кердадараш карадерзадара, предприятешта проектировани яраи уж хьалъяраи, бийдала ресурши гӀулакхаш леладар шерра дегӀаккхувлара тӀехьа да вай.

(Инстедоалар 3-ча оагӀо тӀа).

КПСС АРГІАНАРА XXVII СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ А ИЗ КИЙЧЪЯРЦЕИ ЧАКХЪЯККХАРЦЕИ ДУВЗАДЕННАЧА ДЕКХАРЕХ А

(Йистедоалар. Долалур 1-чен 2-чен оагІош тІа).

сашта разработкаш яра тІехьа хьахинна торгови отношенеш дІахо шеръе а кІоаргъе а, экономически керда формаш дегІакхувла а кийча я.

Иштта дош а оттадеш, дедезар да вай арахьарча экономически бувзамий хьал боккъонца къоастаделга, царга кІоаргагІа хьажа деза, перспективаш чоте а лувцаш. Дунен халкъашта юкъе кхохкам латте а укхаза йолаш я аьттув болаш йола таронаш. ВІаши аьттув болаш экономически бувзамаши арахьара торговлии хилийтар Іалашде деза шерра, боккхача боараме, кхоанси уйла еш.

Малхбузен Европерча пачхьалкхенашца, Японеца, кхыча капиталистически мехкашца дуккхача оагІорахьара дІа-юха аьттув болаш вІаши гІулакхаш леладар шерра дегІакхувлара тІехьа да вай. Шинна оагІонна аьттув а болаш, цхьанне вокхан законни бокъонаши хьашташи дІа-юха эшаде а ца гІерташ ВІашагІкхийттача Штаташцара отношенеш тоае вай кийча хилар ховш да. Шимохк вІаши духьала этта латтанза баргбоацаш цхьаккха хІама дац цига. Советско-американски отношеней историех, гаьннарча историех, иштта дукха ха йоаццаш хинначох Іоаяь позитивни а негативни а опыта, нагахьа санна уйла тІаяхийтача, ала дезаш да эггара хьаькъалегІара дар — из да отношенеш нийсъяра тІадолха наькъаш лехар, вІаший гІулакхаш леладара дола тІий тиллар, хІаьта из шаккхе оагІонгахьара а туллаш.

ХІаьта хІанз — чакхъяьннача Женевски переговорий хьалхарча этапо кІала лард а йолаш оалийт. Советски Союзаца договор яра никъ бац Вешингтона лаьцар, аьнна. Кхыметтел из гуш да космически пространстве тІема герз ца доаржадара цхьанханна ядерни герз лаьгІдара а кІезигдара а дола дош дувца цо вІалла ца тугаш хиларах. Иштта телхаю кхаь лостамагІа январь бетта яь договор — космосе тІема герз Іоадара тІакхувлга, ядерни стратегически тІема герз кІезигдела, Европе юкъерча гаьналга кхувса ядерни герз кІезигдела дІадоаккхилга.

Хаттар хьалхашка отт: мишта кхетае еза иштта йола позици? Из кхетаде дезаш да США хоадамболлаш дола гІозараш хІанз а тІехьа дунен тІа керте латта гІерташ хиларца, хьалхарча даькъе тІема гІулакхашца а. Вай цкъа санна дуккхаза а американски оагІон теркам тІабохийташ белгалдаьхад уж амбициозни планаш перспективни йоацаш хилар. Советски Союза, цун доттагІаша, союзникаша, бокхьалдар аьлча, хІаьта, машарен машара цхьан гІулакхаш леладарей йолча позицешка латтача еррига паччахьалкхенаша тІаэцац моллагІа паччахьалкхе е паччахьалкхений группа лакхалаттара йола бокъонаш, шоай лоІам кхы мел долча мехкашта а халкъашта а кач болла а гІерташ.

Советски Союзо ший оагІонгахьара цІаккха а, из тайпа декхар увтта а даьдац е увтта а дац.

Вай теша безам ба-кх, хІанзара ший позици США-с хувцаргхиларах, цо таро хулийтаргьяр вІаши тарлуш йола договор е. Вай оагІонгахьара иштта кийчо хилар гуш да.

Цунна тешал деш да,— переговораш мел йолча юкъа шинна оагІонгахьара космически герз хьакхоллара, стратегически ядерни арсеналаш соцаяра моратори юкъейоалаяра СССР-а енна предложени. Из никъ дІахо а хьош, Советски Союзо ший оагІонгахьарча порядках дІакхайкадаьд юкъерча гаьналга кхувса ракеташ дегІакхувларан Европе цун тІехьа деш дола кхыдараш дукхагІа хилийтаран моратори елга. Дерригача дунен тІа цу решене мах бир переговораш еча толам баккхара лоархІамеи конструктивнии хиларах тарра.

ДІахайта безам ба, цу тайпара бола духхьал цхьагІа хинна из ца Іелга. 1982 шера денз ший оагІонгахьара Советски Союзо тІайийца декхараш да хьалха ядерни герз ца тохара. 1983 шера денз — ший оагІонгахьара моратори яьй цо хьалха спутникашта духьалара герз космосе юкъе ца даккха. Царех цхьаккха инициативана США правительствос шийгара юха духьала ер ма дий аьнна даь хІама дац. ТІема кхерам мелбара, договор яра тІадерзадаь СССР-о деш дараш, фунагІа даь а кхыча бесса харцдеш хьалхашка увттаде гІерт уж, царех ца тешийта а гІерташ. Лоацца аьлча, шоашта мел мотташ дар ду, бакъдолчун тІехьа ца бовла гІерташ.

Цецвоахаш да, американски администрацеь вай предложенешта «ак» яхаш ший стандартнии довзаш долеи жопаш сиха телар, цо къаьгта хьахьокх дикача гІулакхашка кхача США безам боацаш йолга. ЦаІ аргда: сихдаь герзаш хьадари герз дІадаккхара переговораш елгеи вІашка доагІаш доацилга — из кхетадеш да, нагахьа санна из моттийта ца леладой е общество Іехае ца гІерте. Советски Союз иштта болча наькъа тІехьа хургьяц, — из ха дезаш да хІанз политически ловзорг леладераштa, цІенхаштта йола политика а ца лелаеш. Вай кердаяккха безам бацар хьалха хиннача переговорий халахетар хинна йола опыт.

Ший оагІонгахьара Советски Союзо тІагІертта къовсам лоаттабергба Женеве вІаши мегаш йола хоадамболлаш йола соглашенеш яра, цар таро хулийтаргья сихдаь герз хьадар соцадарал совгІа, иштта герз дІадаккхара гІулакх дІахьалхашкахьа дахьа. ХІанз, цІаккха ца хиннача тайпара эшаш ба лаьттан тІа машар хилийтара, кхоане дикагІа хилийтара бола политически лоІам.

* * *

Иштта да, новкъостий, вай декхараш, чурчеи арахьарчеи политика керттера лостамаш. Шеко а йоацаш, уж кІоаргга дувцаргда укх Пленуме, цо къоастае еза ерригача парте, хІара цун организаце съезда хьалхарча балха тІара белгало.

Пленума болх вай чакхбаккха беза, ленински дешашца цунна итог е а мегаргйолаш:

«Селханчул вайна хІанз дуккха къаьгагІа, хоадамболашагІа, шаьрагІа хов воай декхараш, вай кхераш дац гуччахьа вай гІалаташ белгалдаха, уж тоадар духьа. Парте деррига низаш тІадерзадергда вай из дикагІа вІаштІехьъяккхара, цун балха дикали чулоацами айбара, нахаца тІа-тІа а айхагІа бувзамаш хилийтара, болхлой класса тІа-тІа бакъйолеи нийссеи тактикеи стратегии кийчъяра».

Парти, советски халкъ хьежаш да массе оагІорахьара уйла яь а бехктокхаме решени вай ярга, хІаьта тешшаме ала а мегаргда, уж коммунистащен берригача къахьегамхоцеи хьаллоацаргъя, аьнна. Уж хьаллаьцай общественни хьашташта тІехьа хиларца, хьинаре дакъа лацарца, къахьегамца.

КПСС АРГІАНАРА XXVII СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ БОЛА

КПСС Центральни Комитета Пленума соцам

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева «КПСС аргІанара XXVII съезд гулъярах а кийчъярцеи чакхъяккхарцеи дувзаденнача декхарех а» йолча докладага ла а дийгІа, йийца а йийца, КПСС Центральни Комитета Пленумо соцам бу:

1. Советски Союза Коммунистически парте аргІанара XXVII съезд 1986 шера 25 феврале гулъе.

2. Ер ден повестка чІоагІъе:

1) КПСС Центральни Комитета отчети парте декхараши — докладчик КПСС ЦК Генеральни секретарь н. Горбачев М. С.

2) КПСС Центральни ревизионни комиссе отчет — докладчик КПСС Центральни ревизионни комиссе председатель н. Сизов Г. Ф.

3) КПСС Программа кердача редакцех.

4) КПСС Уставе деча хувцамех.

5) 1986—1990 шерашкеи 2000 шерага кхачалца йолча перспективеи СССР экономическии социальнии дегІаахара кІийлен тІарча Керттерча лостамех — докладчик СССР Министрий Совета Председатель н. Тихонов Н. А.

6) Парте центральни органаш харжар.

3. КПСС XXVII съезде бохийтаргболча викалий норма оттае: парте 3670 членагара цхьа делегат.

4. КПСС XXVII съезде бахийта делегаташ хорж парте Уставага хьежжа къайла (къайлагІа) кхадж а тоссаш областий, краяй партийни конференцешкеи союзни республикай Компартей съездашкеи. Украина, Белоруссе, Узбекистана, Казахстана Компартешкара XXVII съезде гІоргбола делегаташ областий партийни конференцешка хоржаргба.

Советски Эскара, ТІема-Форда Флота, чурчеи доазон тІарчеи бІун партийни организацешка латташ бола коммунисташ херж КПСС XXVII съезда делегаталла йоаггІаш йолча территориальни партийни организацешца цхьана областийи краяйи партийни конференцешка е союзни республикай Компартей съездашка.

Советски Эскареи ТІема-Форда Флотеи доазол дехьарча доакъой партийни организацешка латта коммунисташ херж КПСС XXVII съезда делегаталла йоаггІаш йолча воински соединеней партийни конференцешка.

5. КПСС XXVII съездал хьалхагІара отчетно-хоржамий кампани укх ханашка чакхъякккха: юххьанцарча партийни организацешкара собранеш — сентябрь—ноябрь бетташка; районни, городской, окружной партийни конференцеш—укх шера ноябрь—декабрь бетташка; областной, краевой партийни конференцеш — 1985 шера декабре — 1986 шера январь бетта; союзни республикай Компартей съездаш — 1986 шера январе — февраль бутт болалуш.

6. Отчетно-хоржамий собранешка, конференцешка, союзни республикай Компартей съездашка кІоарггеи массе оагІорахьареи хьожалда парте XXVI съездеи цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумийи решенеш кхоачашъяра баьча балхага, чІоаггІа теркам тІабахийта дувцалда боахами культуреи хьалъяра деча партийни кулгала дешаш организационно - партийни, идеологически балха лоаттамга.

Отчетно-хоржамий кампани йолча хана партийни организацей, къахьегама коллективай низ тІабахийта беза 1985 шуи бІарчча цхьайтталагІа пятилеткеи толаме чакхъякккхара, шийтталагІча пятилетка планаш кхоачашъяра ханнахьеи дикеи кийчо яра, экономическии социальнои дегІаахара керттера проблемаш къестаяра, Іилма-технически прогресса карагІдийннараш шерра юкъекхувлара кІийлен тІа производствана ма хулла интенсификаци яра, планировании управлении эргаяьккха тоаяра, халкъа боахама ерригача звеньяшка организованность, дисциплинеи порядоки чІоагІъяра. Съезда хьалхара социалистически яхь йоаржаеча коммунистий авангардни лоархІам лакхбелга, чура резерваш гучаяхараи царех пайда ийбелга тоадараи тІаерзаяь йола маьхера предложенеш гІулакхашца хьаллувцилга Іалашдолда.

Партийни собранеш, конференцеши съездаши чакхъювла еза гІулакх довзара, принципиальноста, партийни организацейи цар кулгалдеча органийи балха мах самокритично бара хьалашка. ЛоархІаме да, отчеташеи хоржамашеи партийни вахара ленински нормаш дІахо чІоагІъяра, партена чура демократи, лакхереи лохереи критика дегІайоалаяра, коммунистий хьинари инициативеи айяра, шоай организацейи ерригача партеи гІулакхех бола цар бехктокхам лакхбара новкъосталдар.

КПСС Центральни Комитет чІоаггІа тийша я КПСС XXVII съезда еш йола кийчо лакхача организационнии идейно-политическии боараме, партийни мугІараш кхотадалар, партеи халкъеи цхьоагІо йохаргйоацаш хилар дІагойташ чакхъяргхиларах.

ЧЕБРИКОВ Виктор Михайлович

Нов. Чебриков В. М. ваьв 1923 шера, эрсе. КПСС член ва 1944 шера денз. Чакхъяьккхай Днепропетровски металлургически институт.

Сийлахь - боккха Даймехка тІом болабеннача хьалхарча деношка денз фронте хиннав: Юго - Западни, Сталинградски, Воронежски, Степной, 1-чеи 4-чеи Украински фронташка мугІарера салте волаш, взвода, рота, батальона командир хиннав.

ТІом чакхбаьнначул тІехьагІа чакхъяьккхар институт, Петровске цІерагІча Днепропетровски металлургически заводе инженер волаш болх беш хилар. 1951 шера денз партийни балха тІа ва. Парте райкома хьалхара секретарь, заводе КПСС ЦК парторг, горкома шоллагІеи хьалхареи секретарь, Днепропетровски обкома секретарь, шоллагІа секретарь хиннав.

1967 шера денз — В. М. Чебриков кадрай управлене начальник, цул тІехьагІа СССР КГБ председатела заместитель, хьалхара заместитель, 1982 шера СССР паччахьалкхен кхерамзлеи Комитета председателалла хьожавир, арме инарал ва.

1971 шера денз ЦК членалла кандидат ва, хІаьта 1981 шера денз — КПСС ЦК член. КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме В. М. Чебриков хорж КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат.

СССР (9—11 гулъьча) а РСФСР а Лакхехьарча Советий депутат. СССР Паччахьалкхен преме лауреат, Социалистически Къахьегама Турпал.

ЛИГАЧЕВ Егор Кузьмич

Нов. Лигачев Е. К. ваьв 1920 шера, эрсе, 1944 шера денз КПСС член ва. Чакхъяьккхай С. Орджоникидзе цІерагІа йола Московски авиационни институти КПСС ЦК-ра Лакхера партийни школеи.

Институт чакхъяьккхачул тІехьагІа инженерни балхаш деш хиннав г. Новосибирскерча авиационни заводе, хийржав ВЛКСМ Новосибирски обкома хьалхарча секретаралла.

1949 шера денз партийнии советскии балха тІа ва. Парте горкома отдела заведующи, облисполкома председатела заместитель, райкома хьалхара секретарь, КПСС Новосибирски обкома отдела заведующи, секретарь хиннав.

1961—1965 шерашка болх баьб пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместителалла, РСФСР гІоллларча КПСС ЦК партийни органий отдела заведующе заместитель хиннав. 1965 шера денз — парте Томски обкома хьалхара секретарь.

1983 шера апреле чІоагІву КПСС ЦК организационно - партийни балха Отдела заведующелла. ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме хержав КПСС Центральни Комитета секретаралла.

Е. К. Лигачев 1966 шера денз ЦК членалла кандидат, хІаьта 1976 шера денз — КПСС ЦК член. СССР (7—11 гулъьча) а РСФСР а Лакхехьарча Советий депутат.

РЫЖКОВ Николай Иванович

Нов. Рыжков Н. И. ваьв 1929 шера, эрсе, 1956 шера денз КПСС член ва. Чакхъяьккхай С. М. Кирова цІерагІа йола Уральски политехнически институт.

Къахьегама никъ дІаболабир 1950 шера С. Орджоникидзе цІерагІча Уральски еза машинаш еча завода сменни мастер волаш, укхаза хиннав пролета начальник, цеха начальник, керттера сварщик, директора заместитель, хІаьта 1965 шера денз керттера инженер. 1970 шера денз Н. И. Рыжков — цу завода директор, хІаьта цул тІехьагІа «Уралмаш» яхача производственни объединене генеральни директор хиннав.

1975 шера хьожаву еза транспортни машинаш еча министра заместителалла, хІаьта 1979 шера — СССР Госплана председатела хьалхарча заместителалла.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме Н. И. Рыжков хержар КПСС Центральни Комитета секретаралла. Цу цхьан ханна из ва КПСС ЦК Экономически отдела заведующи.

Н. И. Рыжков 1981 шера денз КПСС ЦК член. СССР (9—11 гулъьча) а РСФСР а Лакхехьарча Советий депутат. СССР Паччахьалкхен преме шозза лауреат ва.

КОТАЛОН ЦІЕЙНА—КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЙВО

1985 шера 4 мае Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон 40 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник дара инициатива кхайкаьча городий — турпалий Москван, Ленинграда, Волгограда предприятейи организацейи коллективай митингашка тІайийца дукха письмош, кхайкаралаш, резолюцеш ух КПСС Центральни Комитете.

Массехк ди мара дисадац сийрдеи дог гІоздоаккхеи цІей — Коталон 40 шу дизар хьатІакхача, язду КПСС ЦКІага москвичаша, ленинградцаша, Волгограде бахача наха. Вайна, белггала, деза ди да из. хІара дего ши-ший тайпара тІаэц из. Лайнараш боча хеташ лораду лирача фронтовой наькъашка чакхбаьннарий, дукха сатийса Котало шоай хьинареча къахьегамца гарга а кхувлаш шоай низаш ца кхоаеш тыле болх баьрий уйлаша. Уйлаш етталу бІарга ца дайнача тІемашка тІеххьара герзаш дийнна даьнначул тІехьагІа баьрий дегашка а. ДІабаха тІом царна — из я юхаметтаоттаргдоацаш денача воний чов, уж да салтий обелиский шиш бола мугІараш, из да човнаш яь цар берала лаьтта.

ТІемахойи тыле къахьийгарийи массови турпалено, цар къонахчалои деналои хьахьекхар ленински Коммунистически парте кхетам беннача советски наьха нравственни сийле, хІаьта уж турпала гІулакхаш массаза а хила а хинназ, хург а ба советски патриотизми социалистически интернационализми духъювла лакъаргбоаца хьаст, хІара кердача ноахала дола къаьгга масал.

ХІанз шовзткъалагІа маьрша бІаьсти йода бІубенна Советски мехка гІолла. ХІаьта машар — из къахьегилга да. Даьхе тоаялийтар духьа, дерригача аламий сийрдача кхоанен духьа тІатеІІа, беркате къахьегилга. Укх шерара бІаьсти ший тайпара белгалонаш йолаш я. Къахьегамен политическии хьинар чІоагІа айдаьд КПСС ЦК мартовски (1985 ш.) Пленума решенеша. Мехка къахьегамхоша дика кхетаду, ритмично болх баьза, технологически, планови, къахьегама дисциплина лоарзагІа ца йоаккхаш кхоачашъяьза, халкъа боахама цхьадола доакъош тІехьадисар карарча шереи бІарччача пятилеткан план толаме чакхйоаккхаргйо лаш. КПСС XXVII съезда баха ма боагІара накъагІоргболаш юхаметтадоаладаьза даргдоацилга.

Миллионаш болча советски наха къахьегама турпалал гойт Коталон 40 шу дизара сийна йолча вахте. Цунах латт хадаргбоаца ноахалий бувзам, вай халкъа традицей преемственность, цунна карагІдаьнначун сийле. ХІаранена деза дола Коталон ди къахьегаме даьхача кердача толамашца белгалдаккха — ишта уйлаш йолаш дах хІанз вай сийлахь - доккха халкъ — коталонаш йоахар, халкъ — къахьегамхо.

Советски наьха патриотически уйлаш дІа а хьокхаш, городий - турпалий Москван, Ленинграда, Волгограда предприятейи организацейи коллективаш Советий Мехка къахьегамхошка кхайк 4 мае, цІей гаргакхоачаш, Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник дара тІахьехаш.

«Манометр» яхача, «Динамо» электромашинашъю завод» яхача, «Калинина цІерагІа машинашъю завод», «Буревестник» яхача московски объединеней, Ленински комсомола цІерагІча автомобильни. ЦхьоалагІча паччахьалкхен подшипниковии, радиотехнически, «Компрессор» яхача заводий, Ильича цІерагІча локомотивни депо. Главмоспромстрой», «Мосстрой-20» треста, Главмоспромстройматериалий № 9 йолча хьу чакхйоахача комбината, дуккхача кхыча **предприятейи организацейи болхлоша, инженерно - технически болхлоша, гІулакхерча наха декхараш тІайийцад цу дийнахьа мах боацаш йиззача балха сменагІа болх бе, эггара овсарегІа къахьега, арахецача продукцеи хьадеча балхийи дикал лакхъелга вІаштІехьдаккха.**

«Кировский завод», А. А. Жданова цІерагІа «Ижорский завод», Я. А. Калинина цІерагІа «Скороход», ССР Союза - 60 шу дизара цІерагІа «Фосфорит» яхача ленинградски объединеней, А. А. Жданова цІерагІча кемашдеча завода, Октябрьски машиннаькъа, Главленинградстроя № 16 йолча гІишлошъяра треста, Главзапстроя «Ижорстрой» яхача № 35 йолча гІишлошъяра треста, «Детскосельское», «Ручьи» яхача совхозий производственни объединеней коллективаца **йоах коммунистически субботник долча дийнахьа даьккха ахча тІемеи къахьегамеи ветеранашта госпиталаши больницаши хьалъярга, царна ду медицинский бытовойи гІулакхаш тоадарга, тІема сийлен белгалагІа йола моттигаш тоаярга, город Москве 1941—1945 шерашкарча Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон памятник хьалдарга дахийта.**

Цу дийнахьа хІара балха моттиге къахьегама овсарле эггара дукхагІа лакхъяр духьа къовсам лоаттабергба волгоградцаша. Субботник долча дийнахьара шоай декхараш белгалдаьд Ф. Э. Дзержинске цІерагІча завода тракторацъераша, болата аьшкаьрг-муш бечеи пхийтталагІча паччахьалкхен подшипниковии заводий, Петрова цІерагІча мехкдаьтта машинашъеча завода, А. Н. Косыгина цІерагІча кІадаш деча комбината болхлоша. Кемашдераша лаьрхІад «Ульяна Громова» яха танкер хана хьалха хи тІа даккха.

Коллективаша — патриотически болама инициатораша тІахьех субботник долча дийнахьа юкъарчал доацаш шоай балха моттигашка — заводашкеи фабрикашкеи, гІишлонашка, Іилма - тохкама, проектно - конструкторски организацешка, транспорта, бувзама, торговле, бытовой гІулакхаш дара предприятешка, кхашкеи хьайбаш леладеча фермашкеи къахьега.

Боахама кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей декхар — халкъа боахама смежни предприятейи доакъойи, ерригача подразделеней а службай а гІулакхаш лертІа лелилга Іалашдар, хІара коллективана, субботнике дакъа лоацача хІаранена йизза, хаьдда задани белгалъелга а овсаре къахьегаргдола хьалаш вІаштІехьдоахилга а.

Почин йолаяьраша тІахьех керттерча даькъе кхояьча материалашцеи энергетически ресурсашцеи болх бара, массазарча деношкарчул дукхагІеи дикагІеи продукци арахецара.

Субботник, йоах кхайкаралаш тІа, вай балха памятник а хинна дІаотталда 1945 шера мае салюта Коталон залпаш хаза кхел ца хиннараштa, маьршача шовзткъалагІча шера бІаьстенга кхаччалца ца баьхараштa, хІанзарчеи хьатІакхувчеи ноахалий варгІатои иразн баьхан долаш шоай вахар дІаденнача цу массанена а. Ший къахьегама хьинарга диллача «Долла хІама фронта, долла хІама коталонна!» яхаш цхьа лозунг а долаш чакхъяьнна шийна нийсса кхы цхьаькха йоацача вай даьйи ноанойи, боккхагІболча вежарий а йижарий а вахта морг а хинна хьалъоттал-да из массе метте.

Вайх хІаране геттара дика кхетаду парте сийлахь-доккхача гІулакхацара воай дакъа, Даьхен низ чІоагІбара хьалхара бехктокхам, — из уйла къаьстта белгалйоалаш я дерригача кхайкаралаш тІа. Советски наха дег тІара къоабалбу мартовски (1985 ш.) Пленумо кийчбаь, балха тІара организованность лакхъяра, социально - экономически дегІаухилга тешшамеи массе оагІорахьареи Іалашдар, вай дІахьалхашкахьа дахара темпаш сихъяр духьа деррига низаши кхоачамаши оарцагІлахара тІаберзабаь КПСС ЦК никъ. Цар дош лу, парте белгалъяь планаш толаме кхоачашъяр духьа шоаш долла хІама дергхиларах.

УЖ ЦІАККХА А БИЦЛУРГБАЦ

Сийлахь - боккха Даймехка тІом хинначул тІехьагІа дІадахача шовзткъа шера лоам тІара атагІе Іолохъяьннай МагІалбик. Из бахьан долаш Даймехка тІом болаш немецки фашистех город лораеш байна советски бІухой дІабехка моттиг кердача города юстара йисар. Республика Министрий Совета соцамах вежарий каша кердача городе хьада лаьрхІар. Цу гІулакха хеталь митинг хилар укх деношка МагІалбика Серго цІерагІча культура парке.

Трибуна тІа ба Сийлахь-боккхача Даймехка тІема ветеранаш, республика кулгалхой, толашагІа бола къахьегамхой, бІухой. Царна юкъе ба МагІалбик лораеш фашисташца майрра тІом баь, тахан цу городе баха Зеленюк Михаил Григорьевич, Итенко Александр Иванович, Черняев Андрей Кондратьевич, цар традицешта шоаш тешаме хилар хьахьекха, гаьнарча Афганистане шоай интернациональни декхар къаьстта дика кхоачашдарах тІема доккхий совгІаташ денна Малгобекски районера Льянов Мувса, Оздоев Іумар, Эльдиев Мувса. Даьхе лораеш фашистех майрра латташ байнача турпалий сийле баьхаб уж, Малгобекски районе баха кхы дуккха нах а.

Митинг хьайийллар КПСС Малгобекски горкома хьалхарча секретара Т. Д. Албакова. ТІема хала шераш дага а лувцаш, фашисташта духьала майрра лийтача турпалий цІераш а йоахаш, дунен тІа машар хилийтар духьа хадданза къовсам лоаттабе беррига нах тІа а хьехаш цул тІехьагІа къамаьл дир буррув тохара балхий Малгобекски управлене слесара, Сийлахь - боккхача Даймехка тІема ветерана Г. Г. Медведева. эпстара В. Н. Ключникова, «Коталон 40 шу дизара — хьинареча къахьегама 40 кІира» яхача девизах яьржа хиннача яхье котало яьккхача Вознесеновски газ чакхйоаккхача завода компрессорни установка машиниста С. Д. Бомбатова, № 4 йолча школа-интерната хьехархочо В. А. Дорохинас, ВЛКСМ Малгобекски горкома хьалхарча секретара И. Агиева.

Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа МагІалбик лораеш турпалал гойташ лийта байнараш кхыча моттиге дІабохкаш автоматашца кхозза салют елар, траурни кортеж накъайоаккхаш хиннача Грозненски гарнизонерча бІухоша.

Митинге хинначар къахьегамхой, дешархой коллективай цІерагІа зизаш дехкар тІем тІа байнача бІухошта оттадаьча монумента тІа. Зизаш дохкаш дакъа лаьцар НГІАССР Министрий Совета председатела заместитела Т. У. Махмудхаджиевас, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома культура отдела заведующе Р. А. Сайханова, республика военкома А. С. Шевченкос.

...Йоагаш я Серго цІерагІча парке цІаккха а йовргйоаца цІи. Из лотаяьй Даьхе лораеш байнача укхаза дІабехкача бІухой: гуржечоа И. Махарашвиле, азербайджанца Г. Вациева, украинца И. Манжура, эрмалочоа Б. Геворкяна, цІи ца йовзаш бисача дуккхача кхычар сийна.

А. ХАРСИЕВ.

Капитон ЧАХКИЕВ

УМАЛАТ

Газет дешарашта дика бовз Чахкиев Капитона кхоллам. «Сердало» тIа арайийннай цун стихаш. Соахка оаха кепатехар «Моакхаза лоамаш» яхача цун романа массехк дакъа.

Цо язъяьй Сийлахь-боккхача Даймехка тIема тема йоашхаш «Умалат» яха поэма а. Тахан арадоал цун цхьа дакъа.

I

Дошо малх ма бац
Цу сигал къегаш.
Лаьттан юхь ма яц
Дог-уйла хьесташ.

Из цIимхар сигле ма-й,
Сесаг мо елхаш.
Уж лакха лоамаш ма-д,
Таьзет мо маьлхар.

Со ваь са боча юрт,
ХIений хьо маьлхар?
Фу бала ба хьога
Сел чIогIа бессар?

Малав-те къамаьл дар,
Селла юрт гулъяь?
Фу дол из цо дувцар,
МагI-баьрче ваьнна?

КIайбенна къоаной ма-б
Маьлхара латташ,
Уж кагий кIантий ма-б
ЛадувгIаш, цIимхар.

Истий ба ладувгIаш,
Цхьан юстара латташ.
Уж ховха ва бийргаш,
ДегIамех хьерчаш.

Из вокха хьаким ма-в,
Аьшк санна сийна.
Даш санна чу ма дувш,
Цун доага дешаш:

—Доккхий нах, кагий нах,—
Кийчле шо! — йоах цо, —
ТIом ма латт тIакхоачаш
Iаьржа юхь санна.

БIехал мо бирса ма-в
ТIавоагIа моастагI,
Цогал мо маькар ма-в
Тийшача балха.

Малхбузе дIалаьца,
Адамий цIий мелаш,
Малхбоале дIалаца —
Вай цIена Iовда.

Вай барцах ца доале,
Из юхатоха,
ВоагIаш ма латт из
Вай мехка гIолла.

Вайга доал ца дайта,
Воаш даьча лаьтта,
Вай цIеца, хьацарца
Хьаьндаьча лаьтта.

Хозаш дий шо, тахан,
Уж йоккхий топаш.
Из увгIа сигле,
Из эттIа лаьтта!

Бирсача гIаьро мо
Вай довха дагахь,
Вай бокъо дIаяьккха,
Вайх лаьш де дагахь,

Вай сийлахь Даьхе
ЮхьIаьржача отто,
Вай бераш, вай истий
Шийна лоал отто.

Ший низах бIубенна
ВоагIаш ма-в Гитлер,
Дерригача дунен да
Ше хургва яхаш.

Тхо Шолжа-гIалий тIар
Шо долча даьхкад,
Вай мехка гIойле яр
Шуга дувца-ала.

Къамаьл де безам бар
Хьаюкъевала,
Ше ваьча юртаца
Дага-диста вала!..

Из къамаьл даь ваьлча,
ГIалий тIар хьаьша,
Цхьа доагача дийнахь
Никх баьлча санна,

Цу йоккхача майдан тIа
Мел хинна адам,
МоастагIчоа дорхденна,
Форд санна хьейра.

Уж къаьна къоаной бар
Кагирхойл хьаьрах,
Уж йIаьха можамеш
Шершаеш михо.

Чов хинна аькха мо
Бирсделар адам.
Цхьатарра эзарней
ЦIогIарч дар дувлаш:

Вай дегIамех декъий
Хинна ца воале,
Вай мехках чакхвала,
Ка ярг ма яц цун.

Берсийга алийта
Вай юрта хьалхар.
Цо аргда шоана,
Вай ала доагIар!

Эсийга алийта!..
Махьега алийта!..
Цар аргда шоана,
Вай ала дезар!

Уж беций кIайбарех
Лийтача хана,
Шоай цIий Iомехкадеш
Хьалха лаьттараш.

Уж беций вай юрта
Сий дола тхьамадаш,
Дикан а вонна а
Жоп тела хержа!

Цу юрта пурамца,
Цу къоаной бартаца
Къамаьл дир Махье,
Дир къамаьл Эсас.

ХIаьта а адам дар
Ца соцаш увгIаш:
Берсийга алийта,
Цо аргда хаддеш!..

Берсийна къоаночо
ТIахьекхар Iаса:
Юрто йоах къамаьл де,
Пурам да хьона!..

Тенналах доккхал де,
ДегI-онда воацаш
Бешлоам-Кортах диста
Дог-доккха воацаш,

Къоанелах бехк хета
Йиаь ха йоацаш,
МоллагIча гIалгIачул
Кхы эрга воацаш

Эзарней бIаргех
Хьуладеш бIарган,
Юкъеваьлар наха
Нийсвенна къонах.

Уйлане цун ши бIарг
ТIагIолла хьежар,
Сабаре хьежар уж
Бетта лир санна.

Шаьрача хьажъ-юкъе
Лома шод бацар,
КIоаргача уйлаша
Даь мугIар дацар.

ХIаьта а селла халкъ
Тхьайсача санна,
ТIап аьнна ма йиййшар,
Еш хинна гIараш.

— Ва нах! — аьлар цо, —
Са дай, са вежарий!
Вай Нана-Наьсар чухь
Вай юрт ма-й керте.

Сий долаш хиннай ер
Йиллача хана денз.
Вай даьша лоаттаяьй
Вай юрта сийле!..

Тахан бала вайга
БоагIача дийнахь,
Воай юрта хьалхле
Вайга йолча дийнахь,

Воай сийле йоа ца е
Воай даьй цIи лоро,
Цу къизча моастагIчун
КогкIийле хинна,

Сий доацаш ца дае
Ер маьлха дуне,
Цу юрта цIерца
Хьалха се ваьнна,

Лергволаш ма-в со,
Вахар ца кходеш,
Вайх дай баь бахача
Байнарий цIерца,

Мохка тIабоагIа
Бала юхатоха
Хьалхале кхоач вайга,
Сий дола кIантий!

Даймехка духьа,
Паччахьах лийтараш!
Шоай бокъо йоахаш,
ЦIий мехкадаьраш!

Сийле ма йойла вай,
Цу лирча тIем тIа,
Камаьхал яйла вай,
Из моастагI вохош.

Вай къонача тIехьенах
ДикагIбоа кIантий,
ТIем тIа ма-б леташ,
Шоай са ца кходеш.

Тийшача балхаца
Тахан каьнна
Чувеннав из моастагI
Вай мукъча мехка.

Бакъда, вай мехка халкъ
Каглургдац цунна.
Цун дукъ качделла, из
Оттаргдац лоалла.

Даьла ше ва яхаш
Хилийта моастагI.
МассагI ПирIов хиннав
Укх доккхача лаьтта!

Ва, тхо даь, сий дола,
Тха Iаьржа лаьтта,
Адамий къиноех
Мел дийлхад-те хьо?

Адамий маьрша цIий
Мел дайнад хьона
Бехк боацча берий,
Кхалнаьха, къоаной!

Живарий, кIантий,
ГIовтталаш тахан!
Вай синош дIалургда,
Воай Даймохк бахьан.

Тоха са хургдац,
Из къиза моастагI
Вай лаьтта чувенна,
ГIаьрал де велча,

Вай истий, мехкарий
Сий доацча боахаш,
Къонахий яхь йохош,
Мохк юхьIаьрж оттой,

Вай доадаь ца воале,
Вай лакхча лоамех
Чакхваьнна гIорг ма вац
Цхьа немций салте.

Бала боагIар аьнна,
ГIайгIа йоагIар аьнна,
Вай доха йиш ма яц,
Дог майра кIантий.

ТIехьа дика доацаш
Во доагIарг ма дац.
Хало яр аьнна
ТIа ма дац велхар!

Са хьамсар юртахой!
Ха кхаьчай, гIовтта,
Къона а къаьна а,
Топ кхосса мел ховр!

Вай майра латтаргда
Воай парти бахьан,
Воай юрташ бахьан,
Воай къоаной бахьан,

Мотт ца хов бераш,
Воай кхалнах бахьан,
Воай сийлахь дай боахка
Боарзамаш бахьан!

Вай мукъа мохк лоро
ГIовтталаш, кIантий,
Даьй сийле ца йожо
Легалаш, кIантий!

Воай бокъо къувсарах
Камаьхал яргья вай,
ТIехьено ше ювццал
Котало яргья вай.

Ше харц лувш хиларца,
Эшарг ма-в моастагI,
Бакълувчун ца боалаш
Бусаргбац толам.

Из къамаьл даь ваьнна,
Берса юстар ваьлча,
Цхьаккха саг ма вацар
Дог кхехкаш воацаш.

РАИСАЙ ХОЗА НИКЪ

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизара хетадаьча художественни самодеятельностага хьажара шоллагIа тур хилар дукха ха йоацаш. Сунженски районе нийсвелар со цигарча самодеятельни артисташа цу туре дакъа а лоацаш шоай программа гойтача хана. ХIаьта дIаоалаш дола илли профессиональни говзал йолчо оале, из къаьстта а безаме дек. Иштта безаме декаш санна хийтар сона эггара хьалха бIаргагуш йолча Мизаева Раисас дIаоалэ иллеш. Цу хана ер ма дий аьнна хIама хацар сона цун вахарах, кхоллама наькъах, бакъда, хIара илли кIоарrга кхета а даь дIаоалаш хиларах со каравигар цо. Цул тIехьагIа хайра сона Раиса ший дерригa вахар искусствана дIалуш хьаенилга а хIанз хьайоагIилга а.

Эрсий мотт хьехаш хургъя-кх со аьнна уйла йолаш хиннача Мизаевайна чIоагIа езалу музыка:

— Цу хана бIарчча сахьаташ а доахар аз А. Бабаджаняна, А. Шахбулатова язъяьча музыкальни произведенешка ладувгIаш, — яхаш дагалувц хIанз Раисас.

— Цкъа ленински комсомола 50 шу дизара юбилейна хетаяь илле конкурс яр, — йоах йоIо. — Цига илли аьлна со яьлча сона тIавера жюре председатель хинна А. Шахбулатов. Цо а музыкальни училища директора а хьехар дир сона училище деша отта, говзал лакхъе аьнна.

ЙоIо дIачулу ший каьхаташ музыкальни училищерча вокальни отделене деша яха дагахьа, цхьабакъда, чехкагIа илли алара тIакхувш хила гIертача Раисас цига деша а ца отташ, кхы тайпара никъ хорж. Из йода халхара, илле НохчIГIалгIай паччахьалкхен ансамбла вокальни группе болх бе. Цига алхха иллеш даьха Iац Мизаева, цул совгIа халхар деча мехкарашта а юкъеоз из балетмейстро. Ший болх дукхабезар йоIа, илли оаларащца, халхар деращца ше хиларах дилла а наха дезалургдолча кепара, салоIам бергболча тайпара де гIийртай из ше дер.

Из диццац цо ше Сунженски районе балха яхача а. Цига дукхагIа хьинар, нийзаш дIадехар Серноводская яхача станицерча культура ЦIагIа, цул тIехьагIа культура районни ЦIагIа халхара коллектив вIашагI а теха, цунца болх баро. Цул совгIа, Мизаевас ше а дакъа лоацар ерригача конкурсашка, хьажарашка, фестивалашка, даим а толашагIчарца а хулар из.

Цига вовз Раисайна дика хореограф, бальни халхарий Еррнгроссийски а республикански а конкурсий лауреат Исмаилов СаIид. Цо шийца цхьана бальни халхар де хьех Мизаева.

— Дуккхаза дIа-юха ихад тхо Исмаиловца цхьана концерташ дала, халхар дарал совгIа аз иллеш а доахар, — яхаш дувц Раисас. — Цул тIехьагIа солистка а йолаш профессиональни эстрадни ансамбле йода со.

Цигга хов цунна профессиональни иллиалархочоа теоретически кийчо а музыкальни образовани а езилга. Из кIоаргга кхетадаь йоI юха а деша отта йода музыкальни училищерча вокальни отделене. Цига дешаш даьккхача диъ шера дикна лакхлу Раисай говзал, цох доккха дакъа доаллар хьехархой А. Мазаевен Г. Гончаровайн.

Надтеречни районе болх бе дIахьожаю из. Цигарча музыкальни школе къа а хьегаш, къонача тIехьен музыкальни искусствацара безам совбоахаш хьайоагIача цунна бе-беча конкурсашка дакъа лаца вIаштIехьдоал. 1981 шера хилар политически илле республикански телевизионни конкурс, цига дакъа лаьцар иллиалархочо «Терек» яхача вокально - инструментальни ансамблаца цхьана. Цун лауреат хилар цох.

Кхаь шера болх бу Надтеречни районе, тIаккха цIенгахьа сатесса Раиса йоагIа шийна хьамсарча Серноводске.

Дукха ха йоацаш хиннача Коталон 40 шу дизара хетадаьча художественни самодеятельноста хьажара шоллагIча туре массехк халхар дир Мизаевас Исмаиловца цхьана а ше къаьстта а. Цкъа-дале, дика оттадаь хиларца, шозлагI-дале, говза кхоачашдарца дезаделар сона «Казачок» яха а, кхыдола а бальни халхараш. Цул тIехьагIа «Телевизионни хьаьша цIа» яхача передаче хьийха а хилар Исмаилови Мизаеван.

ХIанз уж шаккхе а кийчлуш ба Коталон цIейна хетадаьча самодеятельни хьажара кхоалагIча туре дакъа лаца. Аьттув балба цар!

С. АРЧАКОВ.

СУРТА ТIА: Мизаева Раиса.
Э. ТОЛМАЧЕВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Республика экранаш тIа

«ЯЛСМАЛЕНА» ШИ ГIА ГАЬНА»

Иштта цIи тиллай шоай кердача фильмах Одессерча кинематографисташа. Цу тIа дувц Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача хана советски разведчикаша гойтача цхьан деналерча гIулакхах лаьца.

...Дош хьааьнна далалехьа хоадаьча радиограммах кхетадаьр — кхоалагIа йола разведгруппа гучаьннай, дIалаьцай. «ХIаьта Iалаьмате къиза йола «Ялсмале» мичахьа я вай командованена ха дезаш да. Из «Ялсмале» яхар — немцаша чIоагIа къайлаяьккха лораеш, эггара низболашагIйола герз де аьнна кийчдаь уранови руда чудола склад. Советски командованес йохийт из тахка цхьаькха а разведгруппа. Малашб уж, шоай са дехна майрабараш? Дуккхача хана денз немецки контрразведка лохаш вола капитан Долгинцев. Цхьан хана гестапо карара капитан ваьккха антифашист Франц. Отряда бIаргаш а лергаш а лоархIаш вола Толстых — СибарегIара чарахь, цун новкъост — чешски партизан Долечек. Цирка артист, альпинист, радист Астафьев. Геттара говза вола пулеметчик Чиликин. Баха аьнна ераш арабаьлча, ваькъах акхарех хьакхет гIонказ. ТIехьагIа гучадоал из эггара чIоагIагIа а бIехагIа а вола лохаш вола капитан Долла Хениш яха фашистски разведчик волга.

Кинокартина дикадар — тайп-тайпарча къамех, шоай профессеш, оамалаш йолча советски разведчикий образаш дизза хьахьокхаш хилар экстремальни хьалашка гучайоал турпалий дикагIа йола оамалаш: патриотизм, хьалхашка латтача декхаршта тешаме хилар, вахар дезаш а цунна тIакхувш а уж хилар.

Наумов Сергея повеста мотивех даьккхача цу фильме дакъа лоацаш ба актераш Сабулис Ремишюс, Вилсонс Мартиньш, Булдаков Алексей, Евграфов Виктор, Загорснис Роланд, Мовчан Александр, кхыбараш.

«ИНОПЛАНЕТЯНКА»

Из — фантастически комеди. Режиссера Сегаль Якова кино а театральни а драматургаца Ольшанский Иосифаца цхьана оттадаь кхоалагIдола фильм да.

Керттера ролаш ловзаеш ба Алешникова Лилиани Носик Владимири.

В. КОВАЛЕВА.

20 АПРЕЛЕРА 20 МАЕ КХАЧЧАЛЦА КХЕРАМ БОАЦАШИ КХОМ БЕШИ ГАЗАХ ПАЙДА ЭЦАРА МЕСЯЧНИК ДУ

Месячника тIа оттадаьд: газови оборудовани малагIча хьал тIа я хьожилга, сийнача доагорах пайда эцара правилех йола листовкаш, плакаташ, памяткаш шерра дIайоаржаелга, «Грозгоргаза» техкабинеташка инструкташ елга, кинотеатрашка лаьрххIа цу гIулакха дола кинофильмаш хьувкхилга, газови приборех пайда миштa эца беза хойташ специалисташа хьехамаш делга.

Предприятей, жилищни организацей кулгалхошка, домовой комитетий викалашка кхайк тхо:

Электрохимически коррозе Iоткъам барах, лаьтташцара балхаш дара правилаш толхаярах газопроводаш йохае тарлу. Из бахьан долаш хецаснна газ массаза а ший ханнахьа теркал ца еш хьаухаш хургья.

Йохаяьча газопровода чура арауха газ лаьтта кIал водопровод уллача харшашка, канализаце турбашка, теплотрассай каналашка, кхыча коммуникацешка гIолла дIа а яржаш, нах бахача цIенойн производственни зданейн подвалашка чуухаргья.

Квартальни, улични, домовой комитеташта, ЖЭУ, ЖЭКашта, цIеношка бахача наха тIадулл оаха подвалаш цIенъелга, фо чудеттадолийтилга, царна чудоагIача коммуникационни харшашка хьожилгеи уж айххийта дIакъовлилгеи.

Лира тIахьожам оттабе беза цIеношка бахача наха подвалаш дикача хьал тIа йолаш лелаяра, хIаьта иштта газови боахама болхлошта подвалашка чубаха духьале ца еш мукъа бала беза газ хьаухий практически тахкара.

Подвалашка шоаш долхаш терко йолаш хилалаш, газа хьаж йоагIа аьнна хеташ кIезиг-дукха а шоай дегабуам хуле «Горгаза» аварийни служба еха «0-4» телефон а техе. Подвалашка фо чуккетийта, дIачувода наькъаш лораде газ хьаухача моттиге цIи а сийг а ца хилийтара.

«ГРОЗГОРГАЗА» ЭПУ.

ХЬАМСАРА КАГИИ НАХИ МЕХКАРИИИ!

«Юность» яхача кинотеатро № 28 йолча библиотекацеи № 18 йолча юкъерча школацеи цхьана

27 АПРЕЛЕ

киновечер ю допризывникашта

«ДУХЬАЛЕНИИ ОАСА»

яха керда художественни фильм а хьокхаш.

ДIадолалу 14 сахьат даьлча.

Тхоай кинотеатре шо дахкарга хьежаргда тхо!

«ЮНОСТЬ» ЯХАЧА КИНОТЕАТРО

26 АПРЕЛЕ ДЕНЗ

Экрана тIа арахец керда цIе-кIай бесаш дола художественни фильм:

«ДУХЬАЛЕНИИ ОАСА»

Цу тIа дувц кагийча наха вахаре шоай никъ харжарах, бокъонца долча а моттийта леладеча а гIулакхех, «лоархIам» оалачохи цун айперча оагIоехи.

Ленинградски яздархочун В. Кунина сценарегIа даьккхад фильм.

Режиссер — М. Туманишвили.

Композитор — В. Бабушкин.

Иллей текста автори уж доахари — Л. Филатов.

Фильме ролаш ловзаераш: О. Меньшиков, Р. Корестелова, А. Мягков, кхыбараш.

«Мосфильм» яха киностуди.

Сеансаш дIайолалу 9-12-14-17 сахьати 30 минути яьлча.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Баркал, сайте» яхача телевизионни документальни фильма премьера (Минск).
9.00 — СССР Паччахьалкхен академически эрсий хора концерт.
9.50 — «БIаргашта гушдар — теша халадар».
10.50 — «Концертал тIехьагIара ахсахьат» яха фильм-концерт.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара анайовхаш». Телевизионни документальни фильмаш: «Дошо бос бола босенаш», «В. А. Рогожкина массазара вахар».
15.40 — «Танзани: дегIаяра новкъа». Киноочерк.
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Говзаме кулгаш».
17.15 — «Санъердаме ноткаш».
17.30 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагIеи».
18.15 — Миллионий ленински университет. «Сага син дуне».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Осьминожкаш». Мультфильм.
19.10 — «Трезвость — вахара норма».
19.55 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Коталон стратеги» яхача дукха сереш йола телевизионни документальни фильма премьера. 11-гIа фильм — «Европа мукъайоакххаш». 2-гIа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.45 — Хоккейх йола дунен чемпионат. Швеце сборни — ЧССР сборни. 3-гIа период. ЧССР-ера передача.
22.30 — Хоккейх йола дунен чемпионат. Канада сборни — СССР сборни. Перерыв йолча хана (23.10) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйIранара гимнастика.
8.15 — «Бах везий-теш шоана?». Документальни фильм.
8.35, 9.45 — Природоведени. 4-гIа класс. БаьцовгIаш тайп-тайпара хилар.
8.55 — «Керда поликлиникаши нах баха райони». Iилма-довзийтара фильм.
9.15 12.40 — Испански мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. В. В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин» яха поэма.
10.35, 11.40 — Зоологи. 7-гIа класс. Хьайбай лоархIами уж лорадари.
11.00 — «Дезали школеи». Тележурнал.
11.30 — «Кхы а Байкалах...» Iилма-довзийтара фильм.
12.40 — Физика. 7-гIа класс. СССР-на электрификаци пр XI-ча пятилетках.
13.10 — «Са къоначa доттагIашта». М. М. Пришвина оагIонаш тIа гIолла.
13.55 — «Топацара саг». Субтитраш дола художественни фильм.
15.25 — «Кердадараш».
17.15 — «Къахьегама коллектива атеистически кхетам балар» (нохчий меттала).
17.25 — Киножурнал.
17.55 — Шоана, комсаш лелаераш, «КIотарга тIара баьццара операцеш».
17.50 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Деххара тешама хилар». Йоазонхо Б. Х. Зязиков (гIалгIай меттала).
18.20 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.40 — «Депутатски гIулакхаш» (нохчий меттала).
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Тбилиси). Перерыв йолча хана (19.45) — «Байса даькъала хийла шун, бераш», «Санъердамеча клоунах бола фаьлг». Мультфильм.
20.45 — Классически вIашагIкхетарах йола Европа чемпионат. ГДР-ера передача.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Вай призвани» яхача кхо сери йолча телевизионни художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
23.00 — «Кердадараш».

26 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Коталон стратеги». Дукха сереш йола телевизионни документальни фильм. 11-гIа фильм — «Европа мукъайоакххаш». 2-гIа дакъа.
9.40 — «Санъердаме старташ».
10.25 — ДIалокх. П-и А-и ИваниковгIар (гитара). Донецкера передача.
10.55 — Мультфильмаш: «Гизг Анасин тамашийна гIажилги», «Сармака ани».
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Саги Iалами». Телевизионни документальни фильмаш: «Мах баь варгвоаца Iалама совгIаташ...», «Га доаккха дош».
15.30 — «Эрсий метта къамаьл».
16.00 — «Кердадараш».
16.05 — 1905 — 1907 шерашка Россе хиннача революце 80 шу дизарга. «Михьара доалалда дуIа».
16.35 — Москва. Фестиваль.
17.05 — «Дешара го».
17.50 — Й. Гайдн — № 91 йола ми-бемоль мажора симфони.
18.15 — «Iилмеи вахари». «СССР АН СибарегIара отделени». 2-гIа передача.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Митли микробуси». Мультфильм.
19.10 — Ю. А. Жуковские къамаьл.
19.45 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Коталон стратеги» яхача дукха сереш йолча телевизионни документальни фильма премьера. 12-гIа фильм — «Коталон бIаьсти».
21.00 — «Ха».
21.45 — Союзий ЦIен Колонни залера поэта Е. Долматовские авторски сайре. Перерыв йолча хана (23.00) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйIранара гимнастика.
8.15 — «Цхьан дуьта истори». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс. Со — Советски Союза гражданин.
9.05, 13.05 — Английски мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Юкъара биологи. Биосферен саги.
10.35, 11.40 — Истори. 7-гIа класс. М. В. Ломоносов.
11.00 — Iилма-довзийтара фильмаш: «Калевала», «Флоричата».
12.10 — Физика. 8-гIа класс. Производства механикен механизаци.
12.40 — Зоологи. 7-гIа класс. Маймалаш.
13.35 — «Хар — низ». Тележурнал.
14.20 — Б. Васильев. Произведеней оагIонаш тIа гIолла.
15.10 — «Кердадараш».
16.45 — «Неру». Документальни фильм. 3-гIа фильм — «Кортамукъале».
17.45 — «Гургал».
18.15 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.35 — Ритмически гимнастика.
19.05 — Цхьан политден итогашка.
19.25 — Хьайбаш леладар — ударни фронт. Подрядера МТФ («Гиналовское» яха производственни объединени).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.10 — «Барханашта зиза тохача». Телеочерк.
20.20 — Классически вIашагIлатарах йола Европа чемпионат. ГДР-ера передача.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Вай призвани» яхача кхо сери йолча телевизионни художественни фильма премьера. 3-гIа сери.
22.50 — «Кердадараш».

РАДИО

25 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дего дIадилларца» (нохчий меттала).
9.15 — «Операца вIашагIтехар» яхача циклера передача (нохчий меттала).
11.15 — «Парте тIахьехамаша дог айду» (нохчий меттала).
11.30 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Малгобенски нефтяникаш болча» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Къалац ветераний дегаш» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Дерригa фронта, дерригa — Котало яьккхара». Беседа (эрсий меттала).
17.31 — «Шоана, юрта боахаме хьалхалаттараш!». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара керттера гIулакх». Беседа (гIалгIай меттала).

УКВ.

17.00 — Арменерча искусствай мастерий концерт.
17.48 — Лирически иллеш.
18.18 — ДоттагIий ашараш.
18.34 — Димаев Iумара произведенеш.

25 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — «ДIалокх «Илли» яхача фольклорни ансамбла солисташа» (нохчий меттала).
11.15 — «Литературни НохчIГIалгIайче» (нохчий меттала).
11.30 — «Тхога язду» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Вегетационни хиш дехкара боаккха теркам» яха юртабоахама Iилмай кандидата М. Ковальске беседа (гIалгIай меттала).
15.15 — «Лаьттага безам болаш» яха цIи хезача хьажкIаш лелаечох Кодзоев Бахьауддинах йола очерк (гIалгIай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Концерт (нохчий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Керда обрядаш — вахаре» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — С. Рахманинова музыка.
17.42 — «Къона иллиалархой».
18.26 — Художественни самодеятельноста доакъошхой выступлени.

Хаоттам

Тахан республике гIолла хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш хаоттам хила тарлу. КъулбаседагахьаРа секунде 3 — 8 метр сиха мух хьекхаргба. Фегара температура республике гIолла 17 — 22, город Грозне 19 — 21 градус йIайха хургья.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, наг-наггахьа лаьгIо догIа а делхаш хаоттам латта тарлу. Тайп-тайпарча лостамех секунде 3 — 7 метр сиха мух хьекхаргба. Фегара температура бийсана 5 — 10, дийнахьа 15 — 20 градус йIайха хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктоххама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02083. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2007.